

BARTER SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ, TÜRK VE RUS HUKUKUNDAKİ YERİ VE İKİLİ İLİŞKİLER KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

*Legal Quality of Barter Contract, Place in Turkish and Russian
Law and Evaluation in the Scope of Bilateral Relations*

Dr. Öğr. Üyesi Nazım AKSOY*

ÖZET

Son yıllarda görüldüğü üzere, Türkiye’de ve diğer gelişmekte olan ülkelerde ekonomik krizlerin sayısı hayli artmıştır. Özellikle dalgalı döviz kuru rejimini benimsemiş bu ülkelerde ithalat ve ihracat işlemlerinde dövizle yapılan ödeme zorunluluğu mağduriyetlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu mağduriyetlerin bertaraf edilebilmesi için ticari hayatta alternatif ödeme yöntemlerinin bir çare olarak düşünülmesi gerekir. Alternatif yöntemler arasında ise bir borç ilişkisinde nakit ile ödeme yerine, tıpkı çok eski dönemlerde olduğu gibi, mal ve hizmetlerin diğer mal ve hizmetlerle mübadelesi yer edinebilir. Günümüzde mal mübadelesinin ticari ilişkilere sistematik olarak yansıtılması barter sözleşmeleri kapsamında nitelendirilmektedir. Dünya

* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı,
E-posta: naksoy@mehmetakif.edu.tr,
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1835-7476 .

genelinde birçok ülkenin mevzuatında yer alan barter işlemleri Türk hukukunda yeterince ele alınmamıştır. Oysa yakın komşu olan ülkeler ile dövizle gerçekleştirilen ödemelerin yerine, yerli ürün ve hizmetlerle mübadelenin barter ile sağlanması gerekir. Bununla da ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlanabileceği kanaatindeyiz. Rusya ile ticari ilişkilerde, mal ve hizmet mübadelelerinin dövizden ziyade barter işlemleri ile yapılması ticari hayatın önemli bir yükünü hafifletebilecektir. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle barter işlemi ve bu işlemin hukuki niteliği ile ilgili bilgilere yer verilecektir. Ardından Türk mevzuatı bakımından yapılması gereken çalışmalara ve Rusya ile ticaretle barter sözleşmesinin uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Barter, ithalat ve ihracat, Rusya, gelişmekte olan ülkeler, karşılıklı ticaret.

ABSTRACT

As seen in recent years in Turkey and other developing countries has increased considerably in the number of economic crisis. Especially in these countries that have adopted the floating exchange rate regime, the obligation to pay in foreign currency in import and export transactions causes grievances. In order to eliminate these grievances, alternative payment methods should be considered as a remedy in commercial life. Alternative methods include the exchange of goods and services with other goods and services instead of cash payment in a debt relationship, as in ancient times. Today, systematic reflection of the exchange of goods on commercial relations is qualified within the scope of barter contracts. Barter transactions included in the legislation of many countries around the world have not been adequately addressed in Turkish law. However, instead of payments made in foreign currency with neighboring countries, the exchange with local products and services should be provided with a barter. We believe that this can make a serious contribution to the national economy. Considering the commercial cycle with Russia, the exchange of goods and services through barter transactions rather than foreign currency

would alleviate a significant burden of commercial life. In this context, the study will primarily include information about the barter process and the legal nature of this transaction. Then, the work to be done in terms of Turkish legislation and the applicability of the barter agreement in trade with Russia will be evaluated.

Keywords: Barter, import and export, Russia, developing countries, countertrade.

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerin kendi sınırları dışında da olsa yaşanan küresel buhranlar ve ekonomik çalkantılardan etkilenmemeleri mümkün değildir. Ülkemizin de gelişen bir ülke olduğu gerçeğinden yola çıkılarak ABD ile AB ülkeleri veya Rusya ile ilişkilerinin her zaman stratejik önem arz ettiği söylenebilir. Zira bu ülkeler ile olan küçük ihtilafın bile ülke ekonomisine etkisi hissedilir bir şekilde olmaktadır. İç piyasada ani döviz yükselişi ile borsada yaşanan anlık ve yüksek kayıplar bu durumun en belirgin örneklerini oluşturmaktadır. Nitekim Rusya ile 2015 yılındaki uçak krizi sonucunda turizmde, özellikle yaz aylarında yaşanan sıkıntılar veya ABD ile 2018 yılında yaşanan rahip krizi sonucunda dövizdeki yüzde yüze varan artışlar ülke ekonomisine inkâr edilmeyecek derecede ciddi zararlar vermiştir. Keza bu tarz krizler konkordato başvurularında artışa, sektörel bazda iflaslara, zamlara ve faiz yükselişlerine neden olmuştur.

Dalgalı kur sistemini benimsemiş ve ihracata dayalı büyümeye doğru değişimi hedeflemekte olan ülkemizin şimdiki konumu itibarıyla ithalatının azımsamayacak seviyeye geldiği görülmektedir. Sonuç olarak, dış ticarete dayalı büyüme hedefini benimsemiş bir ülke olarak dış unsurlardan daha az etkilenmek ve ülkenin ekonomik istikrarının sürdürülebilmesini temin etmek amacıyla iktisadi ve hukuki anlamda alternatif çözüm arayışları zorunlu hale gelmiştir. Örneğin ülke içi ticari işlemlerde barter yoluyla yapılan mal ve hizmet mübadelesinin uluslararası alanda da etkin olarak kullanılması mümkün

müdür? Ülkemizin pek fazla döviz ihtiyacı duymadan dış ticaretini özellikle Rusya başta olmak üzere diğer komşu ülkelerle barter yoluyla gerçekleştirmesi ve kur dalgalanmalarından pek fazla etkilenmeden ekonominin yükseltilmesinin yolları var mıdır?

Bu bağlamda makalede alternatif yollar arayışı kapsamında dış ticarete barter'in bir çözüm yolu olarak uygulanabilirliği araştırılacak ve özellikle de Rusya ile olan ticari ilişkiler açısından değerlendirmeler yapılacaktır. Makalede başta barter işlemlerinin tanımı, unsurları, fonksiyonları ve tarafları konularında açıklamalar yapılacaktır. İkinci bölümde barter sözleşmesinin hukuki niteliği Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan benzer bazı isimli ve isimsiz sözleşme türleri ile mukayese edilerek açıklanmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde barter'in uluslararası ticaret uygulamalarındaki yerine değinilecektir. Dördüncü bölümde Türk ve Rus hukukunda barter sözleşmesinin yeri ve yasal dayanağı her iki ülkenin mevzuatları çerçevesinde incelenecektir. Sonuç bölümünde barter sisteminin iki ülke açısından karşılıklı ticari ilişkilerde uygulanabilirliği bakımından hukuki bir engelin olup olmadığı, varsa, ne gibi bir çözüm üretilebileceği yönünde değerlendirme yapılarak muhtemel önerilere değinilecektir.

I. BARTER SÖZLEŞMESİ

A. Tanımı ve Tarihi Gelişimi

İngilizcede "takas" kelimesinin karşılığı olan barter, şirketlerin elindeki mal veya hizmetlerin, bir aracı şirket veya yapı üzerinden, satın alınan mal ve hizmet karşılığında, para yerine, değiş tokuşudur¹. Diğer bir ifadeyle, şirketlerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin bir sistem veya yapı aracılığı ile nakit olmadan mübadelesidir².

¹ Çeşitli tanımlar için bkz **Teksen Ömer**, Barter İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesinin Yeni Finansal Tekniklerle Karşılaştırılarak İncelenmesi: Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta 2006, s. 4.

² **Koç, Emel**, Takas Büyümüş Barter Olmuş, <http://www.ankarabarasu.org.tr/sites/ankarabarasu/hgdmakale/2008-1/3.pdf> s. 30 vd. Erişim Tarihi 15 Şubat 2021; Bkz "Exchange (goods or services) for other goods or services without

Barter bir takas benzeri işlem olarak geçmişini paranın icadından önceki mal değiş-tokuşuna dayandırmasına rağmen, modern anlamdaki barter işlemlerinin doğuşunun yirminci yüzyılın başlarına dayanan savaşların akabinde yaşanan ekonomik krizler sonucundaki nakit sıkıntısı ile gerçekleştiği söylenebilir. Dünyada ilk olarak 1934 yılında İsviçre'de WIR (World International Reciprocal) adlı organizasyonla, 1940-1950'li yıllarda ise Avrupa ülkelerinin yine savaş sonrası problemlerine çözüm olarak Barter sistemi kurulmuştur. ABD'de de 1960'lı yıllardan bu yana uygulanan ve "Bölgesel Değişim Ticaret Birlikleri" (LETS: Local Exchange Trading System) şeklinde ortaya çıkan barter sistemi, 1980'li yıllardan sonra geniş çapta yayılmaya başlamıştır. Almanya'da ilk barter şirketi 1983 yılında Hamburg'da, Avusturya'da ise 1984 yılında Viyana'da kurulmuştur³.

Dışa kapalı ekonomiler olmalarına karşın, sosyalist ülkeler de kendi aralarındaki ticari ilişkilerde barter sistemini sık olarak kullanmaktaydı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından sonra Dünya ekonomilerinde yer edinen "*mal-para*" anlayışının yanı sıra "*mal-mal*" anlayışı Rusya'da 1990'ların başlarında ağırlık kazanmıştı. Özellikle de fiyatlar üzerinde Devlet kontrolünün kaldırılmasından sonra barter işlemleri yaygın kullanımıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim 1995 yılında Rusya'da barter işlemlerinin bölgesel bütçedeki payı %40'lara ulaşmıştı⁴. Dünyada özellikle de gelişmiş ülkelerde, yaygın olarak çeşitli sektörlerde kullanılan barter sistemi, ülkemizde 1930'lardan görülmesiyle birlikte, sistemin çağdaş anlamda fiili olarak 1992 yılından itibaren aktif bir şekilde uygulandığı söylenebilir⁵.

using Money", <https://en.oxforddictionaries.com/definition/barter>, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2021.

³ http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-nedir,YT_5.html, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021.

⁴ **Макаров, Валерий ve Клейнер, Георгий**, Бартер в Российской Экономике: Особенности и Тенденции Переходного Периода (Rus ekonomisinde barter: Geçiş döneminin özellikleri ve eğilimleri) <http://www.cemi.rssi.ru/publication/preprint/wp96006t.php>, Erişim Tarihi: 20 Şubat 2021.

⁵ http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-nedir,YT_5.html, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021.

B. Unsurları

Barter sözleşmesi hususunda Türk hukukunda ne 6102 sayılı TTK'da, ne 6098 sayılı TBK'da ne de diğer her hangi bir düzenlemede hüküm yer almaktadır. Bu bakımdan barter sözleşmesinin unsurlarından söz edilebilmesi için yukarıda verilen tanımlardan hareket edilmesi gerekeceği kanısındayız. Buna göre, bir işlemin barter sözleşmesi olarak nitelendirilebilmesi için aşağıdaki unsurları içermesi gerekecektir:

- Çeşitli mal veya hizmet üreten üye şirketler olmalı;
- Bu şirketlerin ihtiyaçlarının birbirlerinden karşılanabilmesi için önceden bu konuda ön çalışma yapmış bir aracı şirket olmalı;
- Birbirlerine mal veya hizmet temin edecek şirketlerin ihtiyaçları doğrultusundaki değiş tokuşta her hangi bir nakit akışı söz konusu olmamalı;
- Şirketlerin mal ve hizmet talepleri bizzat iki şirket arasındaki karşılıklıktan kaynaklanmamalıdır.

Yukarıda sıralan unsurlar daha ayrıntılı olarak ele alındığında çalışmada da görüleceği üzere, barter'in, mal ve/veya hizmet mübadelesi şeklindeki karma kombine bir sözleşme olduğu anlaşılmaktadır⁶. Zira barter'da 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) yer alan sözleşme tanımına uygun olarak, karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanları söz konusudur ve bu irade beyanları alıcı, satıcı ve barter şirketi olmak üzere minimum 3 taraf arasında gerçekleşmektedir (TBK m. 1). Dolayısıyla ilk bakışta çok taraflı bir sözleşme olarak nitelendirilebilen barter, nihayetinde bir sözleşme olduğundan bünyesinde edim unsurunu barındırması gerekecektir. Sözleşmenin konusu

⁶ Aşağıda barter sözleşmesinin hukuki niteliğine değinileceğinden burada sadece barter'in bir sözleşme olduğu ve bu sözleşmenin çok taraflı bir sözleşme olduğu belirtilmekle yetinilmiştir. Bkz. aşa. s. 10 vd.

olan mal ve/veya hizmeti üreten üye şirket unsurunun da barter'in ana gövdesini oluşturduğunu söylemek mümkündür⁷.

Barter'den bahsedilmesi için şirketlerin bir araya gelmesi ve ihtiyaç duydukları mal ve/veya hizmetlerin teminine ilişkin bir aracı şirketin olması gerekir. Bu aracı şirkete barter şirketi denilmektedir. Barter sözleşmesi kapsamında işlemlerin tüm koordinasyonu bu aracı şirket sayesinde gerçekleşmektedir⁸.

Barter'in diğer bir unsuru mal ve hizmet mübadelesinde kural olarak nakit kullanımının söz konusu olmamasıdır. Zira barter ile, nakit sıkıntısı çeken firmaların satamadıkları mal veya hizmetlerin mübadelesi anlaşıldığından, nakit işe karıştırdığında söz konusu işlemin artık barter işlemi olmaktan ziyade normal bir alım-satım olarak nitelendirileceği kanaatindeyiz.

Barter'in son unsuru ise, şirketlerin aralarındaki mal ve/veya hizmet mübadelesinin birbirlerinin karşılığını oluşturmamasıdır. Barter'in takas veya tek başına trampadan ayrılan en büyük özelliği ve pratik hayatta uygulanmasının bu denli öneme sahibi olması ve yaygınlığı bu unsurunda saklıdır. Zira barter'da, bir şirketin başka şirketten malın temin edilmesi karşılığında, mutlak anlamda aynı şirketten para yerine başka bir mal veya hizmetin alınması şartı aranmamaktadır. Barter sisteminin esası da burada yatmaktadır. Aşağıda da görüleceği üzere, barter sistemine kayıtlı üye şirketlerin mal ve hizmet alım satımında alıcı şirket ile satıcı şirketin ürettiği mal veya hizmetleri her zaman birbirinin taleplerine uyması aranmamaktadır. Dolayısıyla satıcı şirketin alıcı şirketle girmiş olduğu borç ilişkisinde sattığı malın karşılığında mutlak anlamda alıcı şirketten bir şey almasına gerek kalmamaktadır. Bunun yerine barter şirketi barter sistemine kayıtlı başka bir üye şirketin mal veya hizmetlerini bu ilk satıcı şirketin ihti-

⁷ **Tekşen**, (n 1) 10, dn 25.

⁸ **Tekşen**, dn 23.

yaçları doğrultusunda temin etmeye çalışacaktır. Barter sisteminin ana mantığını da bu döngü oluşturmaktadır⁹.

C. Barter Sisteminin İşleyişi ve Sözleşme Tarafları

Barter sisteminin işleyişi bu sisteme üye olan şirketlerin arz ve talepleri ile gerçekleşmektedir. Zira şirketlerin bir araya gelerek oluşturduğu pazarda, birebir iki taraflı ve karşılıklı olan mal ve hizmet mübadelesi yerine, sistem içerisinde yer alan üyelerin kendi aralarında gerçekleşen çoklu mal veya hizmet mübadelesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla barter sisteminin her hangi bir üyesi, faaliyetlerini gerçekleştirmek için nakit kullanmadan ihtiyaç duyduğu mal ve hizmeti sisteme üye olan bir başka işletmeden satın alabilmektedir. Karşılığında ise, alışılmışın dışında, alınan mal ve hizmet bedelini, satışı gerçekleştiren üye işletmeye ödememektedir. Bunun yerine, alıcı üye işletme barter sistemine borçlanarak, bu borcunu yine sisteme üye olan diğer bir işletmeye kendi ürettiği mal ve hizmetiyle ödemektedir. Satıcı işletme ise satmış olduğu ürün karşılığında alacağını sisteme mal veya hizmet satan başka satıcıdan yine nakit kullanmadan mal veya hizmet satın alarak tahsil etmektedir. Barter şirketi bu mal ve hizmet mübadelesini organize ederek takibini yapmakta ve alıcı ile satıcının yaptığı işlemlerin hesabını tutarak aracılık işlemlerinden dolayı da kendi komisyonunu almaktadır¹⁰.

Barter sistemi içerisinde alıcı şirketin satın aldığı mal veya hizmetin karşılığında kendi üretimi veya başka şekilde temin ettiği mal veya hizmetin 9 ay (bazı barter şirketlerinde 12 ay) içinde bir şekilde satışını yapması gerekir. Aksi durumda alıcı üye şirket, barter şirkettinden satın almış olduğu mal ve hizmetin bedelini dövizle ödemekle

⁹ **Ануфриева Людмила**, *Международное частное право. Особенная часть* (Uluslararası özel hukuk. Özel hükümler) BEK Yayınları, Moskova 2002, s. 288; **Malitz, Phyllis**, The Business of Barter, *Journal Of Accountancy* <https://www.journalofaccountancy.com/issues/1998/mar/malitz.html>, Erişim Tarihi: 9 Mart 2021.

¹⁰ **Коç**, s. 32.

yükümlü tutulur¹¹. Bu durumda ise sistemin alıcıya bir nevi 9 aylık (bazen 12 aylık) kredi açmış olacağı doktrinde belirtilmiştir¹². Dolayısıyla alıcı firma bu süre zarfında bir satış gerçekleştirmemiş olsa bile diğer finans kuruluşlarından almış olacağı kredilerde faiz ve komisyon gibi ek külfetlerle karşılaşmasına karşılık, barter sisteminde alıcı üye şirketin oluşan kur farkından başka her hangi bir külfeti doğmayacaktır¹³. Kaldı ki, barter sisteminde bu süre zarfında alıcı üye şirketin kendi mal veya hizmetlerini de sistem içinde satma ihtimali olduğundan barter sisteminin bu durumu diğer kredi kuruluşlarına göre çok daha fonksiyonel olacaktır.

Barter sisteminin tarafları, en basit şekli ile, mal ve/veya hizmeti arz ve talep eden barter üyeleri ile barter'a aracılık etmeyi üstlenen barter organizatörüdür¹⁴. Diğer bir ifade ile barter işlemi, bir tarafta malı ve/veya hizmeti satmak isteyen satıcı üye, diğer tarafta mal veya hizmeti almak isteyen alıcı üye ve bu iki üyenin ortak pazarda buluşturmasını temin ederek koordinasyonu sağlayan barter şirketi arasında cereyan etmektedir. Bu bağlamda barter şirketi barter sistemin faydalanmaları için sisteme kayıtlı olan üyelerin bilgi akışını sağlamakla yükümlüdür¹⁵.

Bunların yanı sıra, barter sistemine üye olabilmek için şirketlerin belirli şartları taşıması gerekir. Barter organizatörünün aradığı şartları taşıyan şirketlerin üyelikleri kabul edilir. Bu kabul ile üye şirketler artık barter sisteminde (kulübünde) belirli usule tabi olarak ihtiyaç duyulan mal veya hizmet mübadelesinde bulunabilecektir. Bununla birlikte, uygulamada, barter sistemine her şirketin üyeliklerinin kabulü söz konusu değildir. Zira üyelik kararını belirleyen temel faktör,

¹¹ **Biyan, Özgür**, Barter İşlemlerinin Türk Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu, *Vergi Sorunları Dergisi*, (253), dn. 9 <http://www.vergisorunlari.com.tr/makale/barter-islemlerinin-turk-vergi-hukuku-karsisindaki-durumu/2618>, Erişim Tarihi 24 Şubat 2021.

¹² **Biyan**, dn 9.

¹³ **Sürmen, Yusuf ve Kaya, Uğur**, Barter Muhasebe İşlemleri, *Vergi Dünyası*, (239), s. 131.

¹⁴ **Tekşen**, 27 vd.

¹⁵ **Biyan**, dn 7 ve 8.

barter sistemindeki arz talep dengesidir. Bu bağlamda, üyeliği kabul edilen şirkete bir “broker”¹⁶ atanmaktadır¹⁷. Üye şirketin sistemden taleplerinin karşılanması ve ürün veya hizmet satışını gerçekleştirebilmesi için kendisine bir “barter çeki” verilir¹⁸.

Türk hukukunda barter’la ilgili her hangi bir yasaklayıcı hüküm olmamasından dolayı, barter’a üye şirketlerin oldukça geniş bir yelpazede görülmesi mümkündür. Nitekim Türkiye’de bu konuda en çok karşılaşılan sektörlerin başında gayrimenkul, turizm, sigorta medya ve tekstil sektöründe faaliyet gösteren şirketler yer almaktadır. Bu sektörlerin müşteri portföyünde ise tanınmış oteller, marketler, spor kulüpleri, hastaneler, gazeteler, televizyon kanalları, üniversiteler, sigorta, tekstil, fuar, taşıma, inşaat, matbaa, emlak, temizlik, ayakkabı, patent, prodüksiyon, otomotiv, müşavir, elektronik şirketleri gibi kurumsal üyelerin yanı sıra sanatçı, manken, şarkıcılar da görülmektedir¹⁹.

II. BARTER SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Türk mevzuatında barter’ın tanımının yapılmamış olması sebebi ile, konuyla ilgili fikir yürütülebilmesi için bu sistemin işleyişinden hareket edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Barter, başta Türk Borçlar Kanunu (TBK) olmak üzere, diğer kanunlarda tanımlanan birçok sözleşme türlerinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte, aşağıda da görüleceği üzere, barter bünyesinde isimli sözleşmelerden olan takas, trampa, alacağın temliki, borcun nakli, cari hesap, komisyonculuk, kefalet,

¹⁶ Broker, alım ve satım işlemlerine belli bir komisyon karşılığı aracılık eden, işlemleri kendi adına ancak taraf olduğu kişi veya kurumlar hesabına yapan işlemcilerle verilen isimdir. Alıcı ve satıcının bir araya gelmesini kolaylaştırarak alışverişini hızlandırır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Broker>, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021.

¹⁷ **Özeroğlu, Ali İhsan**, Barter’ın Türk Finans Sektöründe Yeri ve Uygulanabilirliği, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 7 (13), s. 115, 117.

¹⁸ http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-ceki-nedir,MD_3.html, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021.

¹⁹ **Özeroğlu**, s. 117.

vekâlet sözleşmeleri ile isimsiz olarak nitelendirilen bazı sözleşmelerin özelliklerini de taşıdığını düşünmekteyiz.

Bilindiği üzere, TBK'da benimsenmiş olan “*irade özgürlüğü*” ilkesi ile bunun sonucu olarak yine hukukumuzda yer edinen “*sınırlı sayıda olmama*” ilkesi uyarınca kişiler kendi aralarında diledikleri sözleşmeleri diledikleri şekilde ve kimseler ile serbest iradeleri ile yapabilmektedirler (TBK m. 26). Dolayısıyla Türk Borçlar Hukukunda borç ilişkisinin tarafları (alacaklı-borçlu) kendi özgür iradeleri ile eşitlik ilkesi çerçevesinde borç ilişkisi yaratabilirler. Sözleşme yapabilme, sözleşmenin tarafını seçme, sözleşme içeriğini düzenleme, sözleşme içeriğini değiştirme, sözleşmeyi feshetme/sonlandırma vb. irade serbestisi ilkesi kapsamında mümkündür²⁰. Ancak bu serbestliğin mutlak olmadığı da TBK'da vurgulanmıştır. Sözleşme serbestisi ilkesinin hukuka, kanuna, ahlaka, kamu düzenine aykırı olmayacak şekilde yorumlanması gerekir. İşte barter sözleşmelerinin esasını bu iki ilkenin oluşturduğunu söylemek mümkündür (TBK m. 27/1)²¹.

Bu bağlamda barter sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin açıklamalara geçebilmek için öncelikle bu sözleşmenin, bünyesinde barındırdığı ve yukarıda sıralanan sözleşme türleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınması gerekir. Akabinde ise barter sözleşmesinin ne tür bir sözleşme olduğu konusunda daha net bir fikrin ortaya çıkacağı düşüncesindeyiz.

B. Takas ve Trampa

Bilindiği üzere borçlar hukukunda mal ile malın veya hizmet ile hizmetin özdeş olmaları kaydı ile takası mümkündür. Bu gibi durumlarda borcunun daha az olan tarafın borcu sona ermekte, geriye kalan kısım ise hala bir borç olarak devam etmektedir (TBK m. 143/1). Diğer bir ifade ile, takasla, taraflar arasında karşılıklı olan ve muacceli-

²⁰ Sözleşme serbestisi ilkesi ile ilgili bkz. **Erman, Hasan**, Borçlar Hukukunda Akit Serbestisi ve Genel Olarak Sınırlamaları, *İÜHFİM*, 38 (1-4), s. 601, 601-619.

²¹ Hükmün uygulanması ile ilgili geniş bilgi için bkz. **Yavuz, Nihat**, *Borçlar Hukuku El Kitabı*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 6.

yet kesp etmiş bir borç ilişkisinin az olan kısmı tutarında sona erdirilmesi hedeflenmektedir (TBK m.139/1).

Hukuken geçerli bir takas sözleşmesinden söz edilebilmesi için bir miktar para veya özdeş mal veya hizmetler arasında değiş tokuşun olması gerekir. Zira TBK’da takas şu şekilde hükme bağlanmıştır: “İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir.” (TBK m. 139/1). Barter sözleşmelerinde mal ve hizmet değiş tokuşunun özdeş olmayan mallar arasında gerçekleşmesi kanunen yasaklanmadığı gibi, malın mal ile veya hizmetin hizmet ile değiş tokuşu şart değildir. Bunun yanı sıra, barter’da, bir malın bir hizmet ile değiş tokuşunu engelleyen her hangi bir hüküm yoktur. Ayrıca barter sözleşmelerinde karşılıklı iki muaccel borcun sona erdirilmesi her zaman için geçerli olmayabilmektedir. Zira barter’da, borçlar hukukuna hakim ilkelerden biri olan sözleşmelerde karşılıklılık ilkesi dahi şart olmadığı gibi, özdeş olmayan mal ve hizmet mübadeleleri de mümkündür. Dolayısı ile barter’in hukuki niteliği belirlenirken takas sözleşmesinin özelliklerine rastlanılmakla birlikte, takas sözleşmesi barter sistemini tek başına açıklayamaya yeterli değildir.

Bununla birlikte, özdeş olmayan malların değiş tokuşunun mümkün olduğu trampa sözleşmesi barter sözleşmesi ile kıyaslanabilir. Zira, bilindiği üzere trampa sözleşmesinde, takastan farklı olarak, değiş tokuşun özdeş mallar arasında gerçekleşmesi söz konusu olmayıp, değişik mal türlerinin mübadeleleri mümkündür. 22/4/1926 tarih ve 818 sayılı eski Borçlar Kanunu’n 232’nci maddesinde geçen trampa, 11/1/2011 tarih ve 6098 sayılı TBK’da “Mal Değişim Sözleşmesi” başlığı altına tanımlamıştır. Buna göre: “Mal değişim sözleşmesi, taraflardan birinin diğer tarafa bir veya birden çok şeyin zilyetlik ve mülkiyetini, diğer tarafın da karşı edim olarak başka bir veya birden çok şeyin zilyetlik ve mülkiyetini devretmeyi üstlendiği sözleşmedir” (TBK m. 282).

Bilindiği üzere barter sözleşmesini tanımlarken unsurları arasında yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, bir aracı şirketten bahsedilmiştir. Barter sisteminde talep eden ile arz eden bir aracı şirketin koordinasyon ağında bir araya gelmektedir²². Oysa trampa ancak karşılıklı “...karşı edim...” iki taraf arasında söz konusu olmaktadır²³. Her hangi bir aracı vs. kişi trampada söz konusu değildir. Ayrıca trampa sözleşmesinin tanımında sadece “...bir veya birden çok şeyin...” yani sadece şey/mal veya malların değişimi kastedilmiştir, hizmetler bu bağlamda nitelendirilmemiştir²⁴. Buradan hareketle, trampa sözleşmesinin de tek başına barter’in açıklamasında yeterli olmayacağı kanaatindeyiz.

Bununla birlikte, kişilerin ihtiyaç duydukları mal veya hizmetleri temin etmek için başvurdukları sözleşme türlerinden ilki, bugünkü satım sözleşmesinin de temelini teşkil eden trampa sözleşmesi olmuştur. Malın mal ile değiştirilmesini öngören ve ekonomik anlamda gerçek bir değiş tokuşun temel öğelerini kapsayan bu sözleşme türü, iki ekonomik birim arasında yardımcı bir parasal işlem ya da finansman imkânı bulunmaksızın, salt mal ve hizmet alışverişi ile sınırlı bulunmakta ve ivazların karşılıklılığı temel fikrine ve tarafların birbirlerine karşı ifa etmekle yükümlü oldukları edaların eşit ya da yakın değerde olmaları esasına dayanmaktadır²⁵.

²² **Tekşen**, s. 10, dn 23.

²³ Trampa sözleşmesi için bkz. **Zevkililer, Aydın**, *Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri*, 10. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2008, s. 45 vd; **Aral, Fahrettin ve Ayrancı, Hasan**, *Borçlar Hukuku - Özel Borç İlişkileri*, 13. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 48; **Tandoğan, Haluk**, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 3; **Gümüş, Mustafa Alper**, *Borçlar Hukuku - Özel Hükümler*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s. 239 vd; Trampa'nın iktisadi anlamı için bkz. **Öney, Ayhan**, *İktisadi ve Ticari Deyimler Sözlüğü*, Nadir Kitap, Ankara 1976, s. 368.

²⁴ “Şey” kavramı 4721 sayılı Türk Medeni kanunu'nda “mal” anlamında kullanılmıştır (TMK m. 683/1, 684/1, 685 vs.). Bu konuda geniş bilgi için bkz. **Özlük, Betül**, *Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler*, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 (1), s. 142 vd.

²⁵ **Küçük, Şaban**, *Katma Değer Vergisinde Takas ve Trampa İşlemi*, <http://www.vergi.tc/makaleDetay/SizdenGelenler/KATMA-DEGER-VERGISINDE-TAKAS-VE-TRAMPA-ISLEMI-/5e618240-ee56-4e92-8e7a-900db2969d2a>, Erişim Tarihi: 25 Ocak 2021.

Uygulamada barter sözleşmelerinin trampa esasına dayalı isimsiz sözleşme olarak nitelendirildiğine sık rastlanılmaktadır. Ancak trampa'nın hiç değilse temel unsurları ile yeniden ortaya çıkışı, ekonomilerde istikrarsızlığın kendini gösterdiği, paranın değerinin kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getiremeyecek kadar dalgalandığı ve düştüğü, yüksek enflasyon oranlarının parayı güvenilmez bir ödeme aracı haline getirdiği dönemlerde olmuştur. Gerek uluslararası ticarete gerekse iç piyasalarda paranın maliyetinin yüksekliği, mal veya hizmet temin etmek isteyen kişileri, ödeme aracı olarak parayı kullanmak zorunda olmayacakları yeni bir değişim sistemi oluşturmaya yöneltmiştir. Böylelikle barter'ın klasik anlamda trampa olarak nitelendirilmeleri zor olsa da; "trampa benzeri sözleşmeler" olarak değerlendirilebilecek sözleşme türleri yeniden yaygınlaşmaya başlamıştır²⁶.

C. Alacağın Temliki ve Borcun Nakli

Bir borç ilişkisinde alacağın alacaklı tarafından bir başka şahsa devretmesine alacağın devri (temliki) denir²⁷. Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir (TBK m. 183/1). Devir sözleşmesi alacağı devreden ile devralan arasında yapılır. Borçlunun katılmasına veya izin vermesine gerek yoktur. Çünkü borçlu için alacaklının kim olduğu fark etmemektedir, yeter ki temlik, borçlunun durumunu ağırlaştırmasın²⁸. Örneğin normalde alacaklı ile borçlu aynı şehirde iken, temlik edilen yeni alacaklının yurt dışında veya uzak bir yerde olması durumunda, özellikle de para borçlarında, borçlunun borcunu ödemek için alacaklının ikametgâhına gitmesi ödemeyi zor-

²⁶ Trampa konusunda geniş bilgi için bkz. **Balkır, Başak**, Mal Değişim Sözleşmesinde Satış Hükümlerinin Uygulanması, *KOSBED*, s. 129, 131.

²⁷ **Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan**, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 12. Bası, Dora yayınları, Bursa 2018, s. 199.

²⁸ **Bilgili ve Demirkapı**, s. 202.

laştıracaktır. Böyle bir durumda alacaklı borçlunun rızasını da almaktadır²⁹.

Alacağın devri sözleşmesinin yanı sıra, bir de TBK'daki terimi ile borcun üstlenilmesi sözleşmesi vardır (TBK m. 195-196). Borcun üstlenilmesi en kısa tanımı ile, borcun bir üçüncü kişiye (üstlenene) geçirilmesi ve böylece borçtan sorumlu kişinin değişmesidir³⁰. Borcun naklinde alacağın temlikinin tersi bir durum söz konusudur. Alacağın temlikinde temlik işlemi devredenle devralan arasında yapılıp ve bu işlemin geçerliği için borçlunun rızasına gerek yoktur. Temeldeki mantık ise, genellikle borçlunun borcunu kime ifa ettiğinin önemsiz olmasıdır. Oysa alacaklı borç ilişkisine girerken genellikle borçlunun şahsını göz önünde tutar. Onun kişisel yetenekleri, ifa gücü, ahlakı, güvenilir olup olmadığı borç ilişkisi kurulurken incelenir. Bu sebeple borçlunun değişmesi için alacaklının iznine ihtiyaç duyulur³¹.

Barter sözleşmelerinin hukuki niteliğinin bu iki sözleşme yönünden incelenmesinde yarar vardır. Bilindiği üzere barter'da bir şirket mal veya hizmeti aldıktan sonra aracı şirket olan barter şirketine borçlanmaktadır. Genellikle bu borçluluk süresi 9-12 ay olarak belirlenmektedir. Bu süre boyunca barter şirketi mal veya hizmeti satın alan borçlu şirkete bir nevi kredi sunmaktadır³². Yani mal veya hizmet alan şirket bu satım karşılığında her hangi bir nakit vs. ücret ödememektedir. Akabinde başka üçüncü bir şirket ilk alıcı şirketten bu 9-12 aylık süre içerisinde mal veya hizmet talebinde bulunduğu, ilk alıcı şirket üçüncü şirketin talebine uygun mal veya hizmet satarak, barter şirketinin kendisinden olan alacağını bu şekilde kapatmış ol-

²⁹ Alacağın temlikine "alacağın devri" veya "alacağın intikali" de denilmektedir. Konuyla ilgili farklı görüşler bkz. **Kocaman, Arif**, *Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989, s. 6-7.

³⁰ **Bilgili ve Demirkapı**, s. 203.

³¹ **Yayla Ozanemre, Tolunay Hatice**, Borcun Naklinin Borca İlişkin Benzer Etkili Diğer Hukuki Kurumlar Karşısında Teorik Sınırları, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), s. 2927, 2929.

³² Benzer yönde bkz. **Bozkurt, Hüseyin**, Finansman Kaynakları ve Barter, https://www.muhasabenet.net/makale_huseyin_bozkurt_finansman%20kaynaklari%20ve%20barter.html, Erişim Tarihi: 13 Mart 2021.

maktadır. Bu durumda da bu sefer mal veya hizmet talebi olan bu son şirketin borcu ortaya çıkacak ve barter şirketine bu son şirket borçlanacaktır. Dolayısıyla, ilk satış yapan şirket malını veya hizmetini sattığı alıcı şirketten olan alacağını barter sisteminde aracı (barter) şirketine temlik (devir) etmiş olacaktır. Karşılığında ise sisteme kayıtlı bir başka şirketin mal veya hizmetini alabilecek ve son şirketin alacağı yine barter şirketine devredilmiş olacaktır. Nihayetinde ise bu alım-satımlar sonucu oluşan alacakların sistem içerisinde el değiştirilmesine müsaade edilmiş olunacaktır. Yani, sistem içindeki şirketlerin alacakları kendi içlerinde sürekli el değiştirmekte ve barter şirketine zımni olarak temlik edilmektedir³³.

Ayrıca burada barter şirketi açısından değil de alım yapan şirketler açısından duruma bakıldığında, bu şirketlerin borçlarının barter şirketine nakledildiği de görülmektedir. Diğer bir ifade ile barter şirketi arz ve talepte bulunan şirketlerin borçlarını da üstlenmektedir. Dolayısıyla bu bilgilerden yola çıkılarak denilebilir ki, barter sözleşmesi alacağın temliki ve borcun nakli sözleşmelerinin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Hemen belirtelim ki, borçların üstlenmesi sözleşmesinde alacaklının rızası aranmakla birlikte (TBK m. 196/2-3), barter sözleşmesinde sisteme girmekle bu rızanın “sözleşmenin kuralları” kapsamında zımni olarak verilmiş varsayılacağı kanaatindeyiz.

D. Cari Hesap Sözleşmesi

Cari hesap sözleşmeleri borcun yenileme suretiyle sona erme nedenleri arasında sayılmış ve TBK'nın 134'üncü madde hükmünde yer almıştır. Buna göre: “*Çeşitli kalemlerin bir cari hesaba sadece kaydedilmiş olması, borcun yenilenmiş olduğu anlamına gelmez. Ancak, hesabın kesilmiş ve hesap sonucunun diğer tarafça kabul edilmiş olması durumunda, borç yenilenmiş olur. Kalemlerden birinin güvencesi varsa,*

³³ Barter sisteminin süreci ve işeyişi konusunda daha geniş bilgi için bkz. **Saka, Nurdan**, Barter Sözleşmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 7, 14-16; **Tekşen**, s. 43.

aksi kararlaştırılmadıkça, hesap kesilip sonucun kabul edilmiş olması, güvenceyi sona erdirmez.” (TBK m. 134).

“Cari hesap” Türkçeleştirildiğinde “yürüyen hesap” anlamına gelmektedir³⁴. Cari hesap 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) tanımlanmıştır. Buna göre, “(1) İki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme cari hesap sözleşmesidir. (2) Bu sözleşme yazılı yapılmadıkça geçerli olmaz” (TTK m. 89). Günlük hayatta tacir sıfatını haiz olup olmadığına bakılmaksızın kişiler arasında borçlu-alacaklı ilişkisi sürekli iş ilişkisi şeklinde olabilmektedir. Tarafların bu iş ilişkisinden doğan alacakları tek tek istemesi her zaman pratik olmayabilmektedir. Bu sebeple karşılıklı olan alacakların genellikle kayıtları tutulur ve belirli vadeler (dönemler) sonunda bir bakiye çıkarılarak hesap kesilmektedir. Buna cari hesap sonu denir³⁵. Peki, bu cari hesap borç yenileme anlamına gelir mi?

TBK’da yer alan düzenlemeye göre çeşitli kalemlerin cari hesaba sadece kaydedilmiş olması, borcun yenilenmiş olduğu anlamına gelmeyeceği hükme bağlanmıştır (TBK m. 134/1). Yani cari hesap tek başına yenileme anlamını taşımayacaktır. Peki, bu durumda yenileme ne zaman söz konusu olacaktır? Söz konusu maddenin 2’nci fıkrasına göre, eğer, hesap kesildikten sonra hesap sonucu diğer tarafça kabul edilmişse, bu durumda, borç yenilenmiş olur (TBK m. 134/2). O halde, mahsup edilmiş hesap karşı tarafça da kabul edilirse yenileme söz konusu olur ve artık eski ilişki sona erer, yeni bir ilişki kurulmuş olur³⁶. Barter ile kıyas yapıldığında, sisteme üye iki şirketin karşılıklı alacaklarının olması durumunda cari hizmet sözleşmesine benzerlik arz etse de, barterda iki şirketin karşılıklı arz ve talepleri doğrultu-

³⁴ **Bucher, Eugen**, Yanlış Bir Bakiyenin Kabul Edilmesi: İhtilaf Sebepsiz Zenginleşme Hukukuna Göre mi Yoksa Sözleşme Hukukuna Göre mi Çözülür? *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi* (Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan), *Çev. Vedat Buz*, İstanbul 1995, (708), s. 67.

³⁵ **Aslan, Yılmaz**, *Ticaret Hukuku Dersleri*, 11. Bası, Bursa 2017, s. 39.

³⁶ **Aslan**, s. 38.

sunda alış verişin olması şart koşulmamaktadır. Dolayısı ile barter daha karmaşık bir yapı teşkil ettiğinden cari hesap sözleşmesinin de tek başına barter'i tanımlamak açısından yeterli olmadığını düşünüyoruz.

E. Komisyonculuk

Komisyon sözleşmesi “Alım veya satım komisyonculuğu” başlığı altında TBK'nın 532'nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre: “(1) Alım veya satım komisyonculuğu, komisyoncunun ücret karşılığında, kendi adına ve vekâlet verenin hesabına kıymetli evrak ve taşınırların alım veya satımını üstlendiği sözleşmedir. (2) Bu bölümdeki hükümler saklı kalmak üzere, komisyon sözleşmelerine vekâlet hükümleri uygulanır” hükmü yer almaktadır (TBK m. 532). Bu madde hükmünden de görüldüğü üzere, taşınmazlar ve hizmet alım satımları düzenlemenin kapsamı dışında tutulmuştur. Bununla birlikte, komisyonculuk sözleşmesinin işleyişi açısından vekâlet sözleşmesinin hükümlerine atıf yapılmıştır (TBK m. 532/2). TBK'nın 546'ncı maddesinde ise “Diğer komisyon işleri” başlığı altında 532'nci maddenin kapsam dışı kalan imâl işleri (üretim/hizmet) ve taşıma işleri konusunda özel hükümler saklı tutulmuştur. Buna göre: “(1) Malzemesi iş sahibi tarafından verilmek üzere imal edilecek taşınırlar hakkındaki komisyon işleri, eşya misli şeylerden olmasa da, alım ve satım komisyonculuğu hükmündedir. (2) Alım ve satım komisyonculuğu sayılmayan işleri, ücret karşılığında kendi adına ve vekâlet verenin hesabına üstlenen alım ve satım komisyoncusu ile komisyon işlerini kendisine meslek edinmeyip arada bir üstlenen tacir hakkında da bu bölüm hükümleri uygulanır. (3) Taşıma işleri komisyonculuğu hakkındaki özel hükümler saklıdır.” (TBK m. 546).

Taşıma işleri ise “Taşıma komisyonculuğu sözleşmesi” başlığı ile TTK'nın 917'nci maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre: “(1) Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncu eşya taşıtmayı üstlenir. Bu sözleşme ile gönderen, kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer. (2) Taşıma işleri komisyonculuğu bir ticari işletme faaliyetiştir. (3) Bu Kısımdaki özel hükümler saklı kalmak üzere, komisyoncu-

luk sözleşmesi ve eşyanın taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna da uygulanır.” Dolayısıyla iki ayrı kanun ve 3 ayrı maddede (TBK m. 532, 546 ve TTK m. 917) düzenlenen komisyonculuk ile ilgili hükümler kümülatif bir şekilde ele alınsa bile barter ile kıyaslandığında barter’i (taşınır taşınmaz mallar ile her türlü hizmetler, komisyonculukta kendi adına alması vs.³⁷) bir bütün olarak yansıtamadığı kanaatindeyiz.

F. Kefalet, Vekâlet, Temsil

Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmaktadır (TBK m. 581). Diğer bir ifade ile, bir kişinin (borçlunun) sözleşmeden doğan borcunu ödeyeceğini alacaklıya karşı garanti³⁸ ettiği sözleşmeler kefalet sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir³⁹.

Kefalet TBK’nın 581 ve devamı maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Kefalet sözleşmesinde üçlü ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkiler kefil, alacaklı ve asıl borçlu arasındadır. Burada kefil, kefalet sözleşmesi ile asıl borçlunun borcunun alacaklıya karşı ifa edilmemesi durumunda meydana gelebilecek ve kefalet sözleşmesinden kaynaklı her türlü zarardan şahsen sorumlu olacağını taahhüt etmektedir⁴⁰. Geçerlilik koşulu olarak kefalet sözleşmesi, yazılı şekle ve kefilin sorumlu olacağı azamî miktar ile kefalet tarihinin belirtilmesine bağlanmıştır (TBK m. 583).

³⁷ **Tekşen**, s. 44.

³⁸ Garanti ve kefalet benzerlik gösterse de aynı nitelikte sözleşmeler değildir. Konuyla ilgili ayrıntı bilgi için bkz, **Ayhan, Alanur**, Garanti ve Kefalet Sözleşmesi, *Ankara Barosu Dergileri Hukuk Gündemi Dergisi Hukuk Gündemi Dergisi*, (1) s. 31, 32 vd.

³⁹ **Develioğlu, Hüseyin Murat**, *Kefalet Sözleşmesini Düzenleyen Hükümler Işığında Bağımsız Garanti Sözleşmeleri*, Vedat kitapçılık, İstanbul 2009, s. 31.

⁴⁰ Kefaletle kefilin sorumluluğu türü ve konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. **Yavuz, Cevdet, Özen, Burak ve Acar, Faruk**, *Türk Borçlar Hukuku- Özel Hükümler*, Beta yayınları, İstanbul 2007, s. 824; **Zevkliler, Aydın ve Gökyayla, Emre**, *Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri*, Ankara 2010, s. 529.

Vekâlet sözleşmesi TBK'da, vekilin, vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği sözleşme olarak 502'nci maddede tanımlanmıştır (TBK m. 502/1). Bununla birlikte, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, iş görme sözleşmelerine de uygulanacağı sözleşme veya teamüllerin olması durumunda vekilin ücrete hak kazanacağı yine aynı maddede hükme bağlanmıştır (TBK m. 502/2). Dolayısıyla vekâlette ücretin, kurucu unsur olmadığı, bu bakımdan vekâlet sözleşmesinde ücret kararlaştırılmadığı ve teamüllerin de el vermediği durumlarda ücretsiz akdedilebileceği ve bu özelliği itibarıyla bazı durumlarda eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak nitelendirilebileceği doktrinde vurgulanmıştır⁴¹.

Bununla birlikte temsili vekâlet sözleşmesinden ayrı olarak incelemek gerekir. Zira, her ne kadar temsil yerine göre genel nitelikli vekâlet sözleşmesini de içinde barındırmışsa da, temsil, vekâletten de geniş bir kavramdır. Şöyle ki, her vekil bir temsilci iken, her temsilcinin bir vekil olmadığı gerçeğinden hareketle temsilin vekâletten daha geniş bir kurum olarak nitelendirilebileceği düşüncesindeyiz⁴².

Temsil kurumu ne TBK'da ne de TTK'da tanımlanmıştır. TBK'da temsilin sadece hüküm ve sonuçlarına yer verilmiştir (TBK m. 40 vd.). Temsil, en basit ifade ile, bir kimse tarafından temsilci sıfatıyla diğer bir kişi adına (temsil olunan) hukuki işlem yapması; temsil ilişkisi ise, temsil olunan ile temsil eden (temsilci) arasındaki hukuki ilişkidir⁴³. Temsil ilişkisinde hukuki işlemler her ne kadar temsilci ile üçüncü kişi arasında yapılırsa da, bu işlemde doğan hukuki sonuçlar, temsil olunanın adına ve hesabına doğmaktadır⁴⁴.

Bu bağlamda son olarak bağımsız tacir yardımcılarından olan simsarlık açısından barter sözleşmesinin değerlendirilmesi gerekir. Ka-

⁴¹ **Erkan, Vehbi Umut**, '6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Veren Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları', *AÜHFD*, 62 (2), s. 441, 443 dn. 3.

⁴² Doktrinde temsil, genel ve özel bir vekâlet olarak sınıflandırılmıştır. Bkz. **Tanrıver, Süha**, Genel Vekâlet (Temsil) Özel Vekâlet (Temsil) Ayırımı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan) 2 (1-2), s. 45, 45-50.

⁴³ **Oğuzman, M. Kemal ve Öz, Turgut**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s. 164.

⁴⁴ **Nomer, Haluk**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Bası, Beta yayınları, İstanbul 2012, s. 94; **Hatemi, Hüseyin ve Gökyayla Emre**, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 2. Bası, Vedat kitapçılık, İstanbul 2012, s. 100.

nunda simsarlık sözleşmesi, taraflar arasında bir sözleşme kurulması imkânının hazırlanmasını veya kurulmasına aracılık etmeyi üstlendiği ve bu sözleşmenin kurulması hâlinde ücrete hak kazandığı sözleşme olarak tanımlanmıştır (TBK m. 520/1). Simsarlık sözleşmesinde de aksine bir hüküm olmadığı sürece kural olarak vekâlete ilişkin hükümler uygulanır (TBK m. 520/2)⁴⁵.

Barter açısından duruma bakıldığında, fazla detaylara inmeden yukarıdaki açıklamalarla da söylenebilir ki, vekâlet ve kefalet sözleşmelerinin unsurları barter sisteminin işleyişi kapsamında yer almaktadır. Zira barter'da sisteme üye şirketler barter şirketine vekâlet vermektedirler⁴⁶. Ayrıca barter sisteminde üye şirketlerin alacakları sistem içerisinde teminat altına alınmaktadır, yani barter şirketi satıcı şirketin mal veya hizmet karşılığında alacağına kefil olmaktadır. Barter ilişkisinde temsil ilişkisi de söz konusu olduğundan, simsarlık sözleşmesinden de net bir şekilde ayrıldığı kanaatindeyiz. Zira kanuni tanımından da anlaşılacağı üzere simsar sadece aracılık etmektedir. Temsil yetkisi simsarlara tanınmamıştır. Dolayısıyla simsar hiçbir tarafın temsilcisi değildir⁴⁷. Bununla birlikte barter ilişkisini sadece temsil olarak da nitelendirilmesi mümkün değildir. Zira temsil sadece bir yetki iken⁴⁸, barter ilişkisi sözleşmeye dayalı bir borç ilişkisi olarak nitelendirilmektedir.

G. İsimli – İsimli Sözleşmeler Bakımından Yapılan Ayırım

Bilindiği gibi, kanun koyucu tarafından bazı sözleşmeler TBK'nın Özel Borç İlişkileri Bölümü'nde bazıları ise farklı kanunlarda düzenlenmiştir. Kanunlarda düzenlenen sözleşmelere isimli sözleşmeler

⁴⁵ Konuya ilişkin geniş bilgi için bkz. **Aslan**, s. 96 vd.

⁴⁶ **Tekşen**, s. 43.

⁴⁷ Bkz. **Arkan, Sabih**, *Ticari İşletme Hukuku*, 23. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2017, s. 192 vd.

⁴⁸ Temsil yetkisi ve bu yetkinin kapsamı konusunda geniş bilgi için bkz. **Aydın, Gülşah Sinem**, *Borçlar Hukukunda Temsil Yetkisinin Kötüye Kullanılması*, *TBB Dergisi*, (148), s. 236 vd.

denir⁴⁹. Birtakım sözleşmeler ise ne Borçlar Kanunu'nun Özel Borç İlişkileri bölümünde, ne de diğer kanunlarda düzenlenmiştir. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi, TBK'nın 26'ncı maddesinde sınırları belirlenen sözleşme özgürlüğü çerçevesinde taraflar özgür iradeleri ile kanunda düzenlenmemiş sözleşme türlerini oluşturabilmektedirler. Dolayısıyla, kanun koyucu tarafından tanımlanmamakla birlikte tarafların iradeleri ile ortaya çıkarılan bu tür sözleşmelere isimsiz sözleşmeler denilmektedir⁵⁰.

Bunun yanı sıra, öğretide bazı sözleşmelerin kanunda bahsedilmeleri ile birlikte, kanun koyucunun bu sözleşmeleri ayrı bir şekilde sözleşme olarak tanımlanmamasından dolayı bu sözleşmelerin de isimsiz sözleşmeler olarak nitelendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu sözleşmelere irtifak sözleşmesi, şerh sözleşmesi, vasiyeti tenfiz memuru sözleşmesi, ön sözleşmeler örnek olarak verilmiştir. Denilmiştir ki, bu sözleşmeler kanunda isim verilerek anılmalarına karşın, kanunun birtakım kurallarla bunların düzenlenmesinde bir sınıflandırmaya tabi tutulması gerekirken kanun koyucu tarafından tutulmadıklarından dolayı, bu tür sözleşmeler de isimsiz sözleşmeler olarak nitelendirilmelidir. Gerekçe olarak, kanun koyucunun bu isimsiz sözleşmeleri ya tanınamasından, ya da kanunlarda bunlara özel bir yer vermek istememesinden kaynaklanmakta olduğu ileri sürülmüştür⁵¹.

İsimsiz sözleşmeler kendi aralarında bileşik sözleşmeler (*contrats complex*), kendisine özgü sözleşmeler (*sui generis*) ve karma sözleşmeler (*contrats mixtes*) olarak ayrılmaktadırlar⁵². Bunlardan ilki

⁴⁹ **Oğuzman, M. Kemal ve Öz, Turgut**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s. 44 vd.; **Tandoğan, Haluk**, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 2 vd.

⁵⁰ **Akyol, Şener**, *Borçlar Hukuku (Özel Borç ilişkileri)*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1984, s. 4; **Oğuzman ve Öz**, s. 45; **Tandoğan**, s. 9 vd.; **Hatemi, Hüseyin, Serozan, Rona ve Arpacı Abdülkadir**, *Borçlar Hukuku; Özel Bölüm*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 35 vd.

⁵¹ Bu yönde daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Oktay, Şaibe**, *İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması*, *İHFM*, 55 (1996), s. 264; **Feyzioğlu, Feyzi, Necmeddin**, *Borçlar Hukuku, Akdin Muhtelif Nevileri*, 1, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları - Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 5 vd.; **Tandoğan**, s. 13.

⁵² **Tandoğan**, s. 13 vd.; **Feyzioğlu**, s. 5; **Hatemi, Serozan ve Arpacı**, s. 41 vd.

olan birleşik sözleşmelerden kasıt, bağımsızlıklarını koruyan fakat geçerlilikleri ve varlıkları birbirlerine bağlı olan sözleşmelerin bir araya gelmesi şeklinde kurulan sözleşme birlikleridir. Burada sözleşmelerden her birinin bağımsızlığı korunmakta ve her bir sözleşme kendi hukuki normlarına tabi tutulmaktadır⁵³. Bileşik sözleşmelerde her sözleşme bağımsızlığını koruduğundan her bir sözleşme için kendisine ait kurallar uygulanabilecektir. Bunun yanı sıra, öğretide bu tür sözleşmelerin birlikte bir bütün oluşturduğu dikkate alındığında bunlara tarafların farazi iradeleri ve güven ilkesi çerçevesinde ilgili hükümlerin uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁴.

İsimsiz sözleşmelerin ikinci türü kendisine özgü (sui generis) sözleşmelerdir. Bu sözleşme türü ile kastedilen, kanun tarafından ne kısmen, ne de tamamen düzenlenmiş unsurları bünyesinde bulunduran sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler hiçbir yerde düzenlenmediğinden ortaya çıkacak ihtilaflarda hangi hükümlerin uygulanacağı yönünde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Zira uygulamaya yönelik ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkmış bu tür sözleşmeler düzenlenmiş hiçbir sözleşme tipine uymamaktadırlar. Bu bağlamda bu tür sözleşmelere uygulanacak TBK'nın genel hükümlerinde her hangi bir tereddüt olmamakla birlikte, hangi özel hükümlerin uygulanacağı öğretide tartışılmıştır. Konuyla ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmekle birlikte, hakim görüş somut bir olayda kendisine özgü boşlukların tarafların farazi iradeleri dikkate alınarak güven ilkesi çerçevesinde doldurulacağı yönündedir⁵⁵.

İsimsiz sözleşmelerin üçüncü türü olan karma sözleşmelerle, kanunun çeşitli sözleşme türleri için öngördüğü unsurların kanunun öngörmediği bir şekilde bir araya gelmesi ile oluşan sözleşme türleri kastedilmektedir. Öğretide karma sözleşmeler kendi bünyesinde başlıca dört alt ayırma tabi tutularak çifte tipli, kaynaşık, kendisine yabancı yan edimleri içeren sözleşmeler ve kombine alt sözleşmeler

⁵³ Geniş bilgi için bkz. **Tandoğan**, 75-76; **Akyol**, s. 7.

⁵⁴ **Oktay**, s. 293.

⁵⁵ Çeşitli görüşler konusunda detaylı bilgi için bkz. **Oktay**, s. 292 vd.

olarak ayrıldığı ileri sürülmüştür⁵⁶. Buna göre, çifte tipli karma sözleşmeler farklı türden iki asli edimi içeren sözleşmelerin kanunun öngörmediği tarzda birleştirilmesi olduğu ileri sürülmüştür. Diğer bir ifade ile, borçlanılan edim ve karşı edim değişik sözleşme türlerine ait olmaktadır. Örneğin arsa payı karşılığında kat yapımı. Kaynaşık sözleşme türünde ise, taraflardan birinin üstlenmiş olduğu edim farklı sözleşme türlerine ait unsurları iç içe kaynaştırdığı sözleşme olarak tanımlanmıştır. Örneğin daha yüksek fiyatı olan bir ürünün daha ucuz fiyata karşı tarafa satılması sonucunda değerinin üstündeki meblağın bağış olarak nitelendirilmesi durumu. Diğer bir karma sözleşme türü, kendisine yabancı yan edimleri içeren sözleşmeler olarak açıklanmıştır. Bu sözleşme türünde kanunda düzenlenen sözleşmeye ait asli edimlerinin yanı sıra taraflardan birinin yan edim olarak kullanılan unsurları içeren sözleşmelerdir. Örneğin trampa ilişkisinde daha düşük değerli ürünün sözleşmedeki denkleştirmeyi sağlamak amacı ile farklı bir değerle tamamlanması durumu. Kombine karma sözleşme türü ise birden çok edimli sözleşmeler olarak nitelendirilmiştir. Buna göre, taraflardan birinin asli edimi genellikle para ödeme olduğu, diğer tarafların ise kanunda belirtilen sözleşme türlerine ait birden fazla edim yükümlülüğünün olduğu sözleşme türü olarak tanımlanmıştır. Örnek olarak ise pansiyon otelcilik vs. verilmiştir⁵⁷.

H. Değerlendirme

Konumuz olan barter sözleşmesi açısından yukarıda yer alan isimli sözleşmelere ilişkin açıklamalar dikkate alındığında kanunda sayılan isimli sözleşmelerin hiçbirinin tam olarak barter sözleşmesini karşılamadığı ortadadır. İsimsiz sözleşmelere bakıldığında ise, karma sözleşmeler karşımıza çıkmaktadır. Barter sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi için isimsiz sözleşmelerin kendi aralarındaki alt ayırımı olan bileşik sözleşmeler, kendisine özgü ve karma sözleşmeler açısından durumun değerlendirilmesi gerekecektir. Barter sözleşmesi kanunda sayılan birden çok sözleşme topluluğundan oluştuğu, ancak

⁵⁶ Oktay, s. 274 vd.

⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz. Saka, s. 29.

hiçbir sözleşmenin tek başına barter ilişkisini açıklamadığından yola çıkıldığında yukarıda verilen tanımlara bakmakta yarar vardır.

İsimsiz sözleşmelerden birleşik sözleşmelerde bağımsızlıklarını koruyan fakat geçerlilikleri ve varlıkları birbirlerine bağlı olan sözleşmelerin bir araya gelmesi şeklinde kurulan sözleşmede, özellikle sisteme üye satış yapan şirket ile alım yapan üye şirket arasında karşılıklı ilişki söz konusu olmadığı için her bir sözleşmenin ayrı ayrı kendi bünyesinde değerlendirilmesinin doğru olmayacağı düşünce-sindeyiz.

Karma sözleşmelerden kendisine özgü (sui generis) sözleşmeler, kanun tarafından ne kısmen, ne de tamamen düzenlenmiş unsurları bünyesinde bulunduran sözleşmeler olarak tanımlanmaktadır. Barter sözleşmesi bünyesinde kanunda aslında tanımlanan alacağın temliki borcun nakli, vekalet vs. sözleşmeler yer almakla birlikte, kanunda tanımlanmayan bir şekilde uygulamadaki ihtiyaçlardan ortaya çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla kısmi olarak kendine özgü sözleşme olarak nitelendirilmekte birlikte, kanunda sayılan sözleşmelerin birleşmesi söz konusu olduğu için barter sözleşmesinin tamamen kendine özgü bir sözleşme olarak nitelendirilmeyeceği kanaatindeyiz.

Son olarak ise isimsiz sözleşme türlerinden karma sözleşmeler açısından duruma bakmakta yarar vardır. Karma sözleşmelerin de dörde ayrıldığı yukarı ifade edilmiştir. Bu bağlamda yukarıda yer alan açıklamalara bakıldığında karma isimsiz sözleşmelerden çifte tipli, kaynaşık, kendisine yabancı yan edimleri içeren sözleşmelerin barter sözleşmesini açıklamaya tam olarak yeterli olmayacağını belirtmekte yarar vardır. Zira, çifte tipli karma sözleşmeler ile mukayese edildiğinde, farklı türden iki asli edimi içeren sözleşmelerin kanunun ön-görmediği tarzda birleştirilmesi durumunun söz konusu olmadığı görülecektir. Barter ilişkisinde üçüncü bir kişi olarak barter şirketi söz konusu olacağı için iki asli edim barter şirketinin de borç ilişki-sindeki yeri dikkate alındığında yetersiz kalacaktır.

Kaynaşık karma sözleşmeler açısından bakıldığında, taraflardan birinin üstlenmiş olduğu edim farklı sözleşme türlerine ait unsurları iç

içe kaynaştırdığı sözleşme olarak yine barter şirketinin edim yükümlülükleri açısından tam olarak uymamaktadır. Zira barter şirketinin üstlenmiş olduğu edim farklı sözleşme türlerine ait unsurları iç içe kaynaşmış gibi görünse de, aslında barter şirketinin aracılık etme edimi ile birlikte, barter sistemine üye kazandırmayı, sektörel ihtiyaçların tespiti, üye aidatların tahsili, sisteme borçlanan şirketlerin kredi çerçevesindeki durum değerlendirilmesi ve bunun gibi üyelerin de asli ve tali edimleri de dikkate alındığında kaynaşık sözleşme türlerinin de yakın olmakla birlikte yeterli olmadığı kanaatindeyiz.

Diğer bir karma sözleşme türü olan kendisine yabancı yan edimleri içeren sözleşmeler, kanunda düzenlenen sözleşmeye ait asli edimlerin yanı sıra, taraflardan birinin yan edim olarak kullanılan unsurları içeren sözleşmeler olarak tanımlanmıştır. Barter sözleşmesi açısından bakıldığında, bir önceki açıklamalara oranda daha çok barter sözleşmesine yansıttığı söylenebilir. Zira barter şirketinin sistem içindeki asli ve yan edimleri dikkate alındığında bu tür sözleşmeye daha çok benzemektedir. Ancak buradaki eksiklik kendisine yabancı olan yan edim hususudur. Barter ilişkisinde yerine getirilen edim yükümlülüklerinde ifa edilen sözleşmenin, örneğin alacağın temlik veya borcun nakli durumunda bu sözleşmelerde taraflardan birinin yan edimi değil, tam aksine, tarafların da asli edimleri söz konusu olmaktadır. Yani barter sistemine borçlanan tarafın borcunu mal ve hizmetle ödemesi yan edim olarak değil asli edim olarak ifade edilmektedir.

Son isimsiz karma sözleşme türü olarak kombine karma sözleşme türü gelmektedir. Bu tür sözleşmeler, yukarıda da ifade edildiği üzere, öğretilde birden çok edimli sözleşmeler olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla taraflardan birinin asli edimi olarak genellikle para ödemenin karşılığında, diğer tarafların ise kanunda belirtilen sözleşme türlerine ait birden fazla edim yükümlülüğünün yerine getirildiği sözleşme türü olarak tanımlanmıştır. Barter şirketi ve sisteme kayıtlı üyeler açısından bakıldığında, gerçekten de her bir tarafın birden çok edimlerinin kombine edildiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Yani sisteme kayıtlı üyelerin barter şirketi ile borç ilişkisinin temelinde, üye-

lik aidatlarının yanı sıra, diğer edimler de barter sözleşmesinin asli kurucu unsurları olarak söz konusu olmaktadır.

Bu bağlamda, barter sözleşmesinin kendine özgü bir sözleşme olması ile aynı zamanda karma sözleşme olarak algılanması ve kesin çizgilerle bir ayırımı tabi tutulması doğru olamayacaktır. Zira geniş anlamda karma sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş sözleşmelere ait unsurların karışımı olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda, karma sözleşmeler ile kendisine özgü (sui generis) sözleşmeler arasındaki fark, bazı hallerde tamamen kaybolmaktadır⁵⁸. Ancak, barter sistemindeki koordinasyonu sağlayan barter şirketinin birden çok asli ediminin barter ilişkisinin kurulmasında kurucu unsur olma hususu dikkate alındığında, sadece son olarak açıklanan karma kombine sözleşme türünün barter üyelik sözleşmesine uyduğunu söylemek mümkündür. Türk kanun koyucusunun barter sözleşmesini düzenleyene kadar da bu şekilde değerlendirmenin doğru olacağı kanaatindeyiz⁵⁹.

III. BARTER SÖZLEŞMESİNİN ULUSLARARASI TİCARET UYGULAMALARINDAKİ YERİ

Çalışmamızın başında da belirtildiği üzere barter, dünyada 1930 yıllardan itibaren görülmesiyle birlikte, ülkemizde modern anlamda 30 yıldan bu yana uygulanan bir sistemdir. Bugün çeşitli ülkelerde ciddi bir endüstri sektörü anlamında yaygın olarak kullanılmanın yanı sıra, barter sistemiyle, özellikle medya, turizm, emlak, çeşitli sanayi kollarında birçok konuda gerek toptan gerek perakende olarak da ayrı ayrı hizmetler verilmektedir.

Günümüzde dünya barter ticareti, merkezi Amerika'da bulunan ve kısa adı IRTA (International Reciprocal Trade Association) olan Dünya Barter Birliği tarafından örgütlenmiştir. IRTA 31 Ağustos 1979 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri ve dünyadaki kurumsal Barter endüstrisini yönlendirmek ve bu alanda yapılan ticareti yüksek standartlar çerçevesinde büyütmek amacı ile kurulan, barter ticareti ile

⁵⁸ Oktay, s. 273 vd.

⁵⁹ Benzer bir değerlendirme için bkz. Saka, s. 28-29.

ilgili araştırmalar ve yönlendirmeler, databank hizmeti, güvenlik, uluslararası ticaret bağlantılarını sağlamak, teknik danışmanlık, yeni başlayan şirketleri kalkındırmak, endüstri ölçümlmeleri gibi faaliyetler yürütmekte ve bu alanda yayınlar yapan bir örgüttür⁶⁰.

Bugün itibarıyla IRTA ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya, Malezya, Hindistan, Tayland, Kuzey Kore, Japonya, Çin, Meksika, Brezilya, Arjantin, şili, Yeni Zelanda, Kolombiya, Türkiye, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda, Almanya, Rusya, Macaristan, Avusturya, Sri-Lanka ve İzlanda gibi otuza yakın ülkede temsil edilmektedir⁶¹. İfade etmek gerekir ki, IRTA'ya üyelik, barter sektörüne katkıda bulunmak isteyen tüm kurum veya bireylere açıktır⁶². Türkiye'de barter organizasyonları aktif olarak 1990'lı yıllarda başlamış olup, günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmektedir⁶³.

Bunların yanı sıra, barter'dan bahsedilirken öncelikle karşılıklı ticarete değinmek gerektiği kanısındayız. Zira uluslararası barter uygulaması karşılıklı ticaret anlaşmaları şeklinde gerçekteşmektedir⁶⁴. Barter işlemlerinin uluslararası ticari uygulamalarda karşılıklı ticaretin (*counter trade*) iki kolundan sadece birini oluşturduğu yabancı literatürde belirtilmiştir. Buna göre, karşılıklı ticaret, barter işlemleri ve takas işlemleri (*compensation transaction/agreement*) olmak üzere iki ana bölüme ayrılmaktadır⁶⁵.

⁶⁰ Bkz. <https://www.irta.com/about/achievements/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

⁶¹ <https://www.irta.com/about/achievements/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

⁶² Konuyla ilgili detaylı bilgiler için bkz. <http://www.turkbarter.com/page/irta> ve <http://english.turkbarter.com/551.aspx> Erişim Tarihi: 25 Ocak 2021

⁶³ Türk Barter, Dünya Barter Birliği (IRTA) üyeliği ile birlikte Türkiye'den üye olan ilk Türk Barter girişimcisi oldu ve Türkiye'de ilk Barter şirketinin kuruculuğunu ve Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yürütülerek ülkemizde yeni bir finansal çözüm üreten iş dünyasına yepyeni bir soluk kazandırdı. 1997 yılında 8 Avrupa ülkesi ile birlikte Avrupa Barter Birliği'ne Kurucu Üye sıfatıyla katılarak Yönetim Kurulu Üyesi oldu. 1998 yılında Avrupa Barter Birliği Toplantısı'na ev sahipliği yaptı. Detaylı bilgi için bkz. <http://haberindeks.com/haber-merkezi/haber/turk-barter-international/tuerk-barter-yoenetim-kurulu-baskani-msirri-simsekin-doktora-tezi/25282>, Erişim Tarihi: 21 şubat 2021.

⁶⁴ Rusya ile Tayland kendi aralarında helikopter ihalesini barter sistemi ile gerçekteşirmiştir <https://www.barternewsweekly.com/2016/05/barter-trade-deal-russia-thailand/>, Erişim Tarihi: 21 şubat 2021.

⁶⁵ **Катасонов, Валентин**, 'Международная торговля без денег как альтернатива доллару' (Dolara alternatif olarak parasız uluslararası ticaret-3'üncü bölüm), <http://www.km.ru/economics/2014/05/15/istoriya-sssr/7400>

Barter’da malların nakit olmadan değiş tokuşunu ifade ederken, takas işlemlerinde nakit söz konusu olmaktadır. Buradaki nakdin sadece bir değer ölçüsü olarak değil, aynı zamanda bir dolaşım aracı olarak da anlaşılması gerekecektir. Ayrıca nakitle kastedilen döviz değil sadece milli paradır. Örneğin, A ülkesinin ihracatçısı B ülkesine mal ulaştırılmış ise teslim edilen mallar için, B ülkesindeki ulusal para birimi cinsinden banka hesabına malların bedeli yatırılır. İhracatçı, B ülkesindeki malların gelirinin % 100’ünü B ülkesindeki ulusal para birimi cinsinden gelirinden alır. Bu ödeme yöntemi ile ülkeler arasındaki emtia ve yatırım işlemlerinin gerçekleşmesine olanak sağlanmaktadır. Dolayısıyla A’nın B ülkesinden alacağı (ithal) edeceği malları yine B ülkesinin kendi parası ile ödemesi durumu olacağından dövizle alış verişe ihtiyaç kalmayacak ve kur farkı vs. ek maliyetlerden her iki taraf kurtulacaktır. İkincisi, A ülkesinin ihracatçısının B ülkesine yatırım malları (makine, teçhizat vs) ihraç ederek üretime yönelik bir girişim yaratması ve B ülkesindeki işletmenin A ülkesindeki ihracatçıya (yatırımcıya) karşı olan borcunu kapatmak için kurulan bu işletmenin ürettiği ürünlerin A ülkesine tedarik edilmesi kastedilmektedir. Ayrıca söz konusu işletmede üretilen malların A ülkesine tekrar geri satılma zorunluluğu da yoktur. Tam aksine üretilen ürünlerin üçüncü ülkelerin pazarlarına gönderilebilmesi de mümkün olmaktadır⁶⁶. Batı Avrupa’nın en ünlü barter sistem olan “Evrobarter” ağı Türkiye dâhil batı ve doğu Avrupa’nın yaklaşık 17.000’den fazla KOBİ üyesi olan ve bu sistemle çalışan bir ağıdır⁶⁷.

17-mezhdunarodnaya-torgovlya-bez-deneg-kak-alternativa-dollar, Erişim Tarihi: 3 Mart 2021.

⁶⁶ **Катасонов**, <http://www.km.ru/economics/2014/05/15/istoriya-sssr/740017-mezhdunarodnaya-torgovlya-bez-deneg-kak-alternativa-dollar>, Erişim Tarihi: 03 Mart 2021.

⁶⁷ **Катасонов**, <http://www.km.ru/economics/2014/05/15/istoriya-sssr/740017-mezhdunarodnaya-torgovlya-bez-deneg-kak-alternativa-dollar>, Erişim Tarihi: 03 Mart 2021.

IV. TÜRK VE RUS HUKUKUNDA BARTER SÖZLEŞMESİNİN YERİ VE YASAL DAYANAĞI

A. Türk Hukukunda

Türk ihraç ürünlerinin dış piyasalarda talep görmemesi ve Türkiye'nin yeni pazarlara girememesi ekonomik darboğaza girmesine neden olmuştur. Bu olumsuzlukları gidermek için, dış ticarete alacak ve borçların karşılıklı olarak değiş tokuşunu esas alan takas rejimine ait bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bunlardan ilki 31 Mayıs 1932 yılında yayınlanan "*Takas Komisyonu Teşkiline Dair Kanun*" ile takasın resmi bir sistem haline getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Takas komisyonu; 5 Ağustos 1939'da "*Takas Limited Şirketi*"nin kurulmasına kadar devam etmiştir. 31 Mayıs 1941 tarih ve 2/15843 sayılı kararname ile dış ülkelerle ticari ilişkilerde kliring, takas ve serbest dövizle ticaret olmak üzere üç tür ödeme şeklinin kabul edilmesinin ardından, bu şirket 29 Aralık 1945 yılında tasfiye edilmiştir⁶⁸.

1 Eylül 1958 tarih ve 4/10707 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren "*Dış Ticaret Rejimi*" ise; her ne şekilde ve ad altında olursa olsun, dış ticarete takasa bağlı muamele yapılamayacağını kesin şekilde hükme bağlamıştır. 17 Mayıs 1979 tarih ve 7/17493 sayılı "*Dış Satım Düzenleme Kararı*" ve 28 Aralık 1983 tarih ve 83/7540 sayılı "*İhracat Rejim Kararı*", takas ve bağlı muameleleri yasaklamıştır. Ancak 1990 yılında çıkarılan "*İhracat Rejimi Kararı*" ile takas ve bağlı muamele yasağı tamamen kaldırılmıştır⁶⁹.

⁶⁸ Geniş bilgi için bkz. **Alptürk, Ercan**, Barter İşlemlerinin Türkiye'de Gelişim Süreci, <https://www.xing.com/communities/posts/barter-islemlerinin-tuerkiyede-gelisim-suereci-1003591065>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021; http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-nedir,YT_5.html, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021.

⁶⁹ Türkiye'deki barter'la ilgili çalışmalar için bkz. **Uzun, Fedai**, Barter Sistemi ve Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Uygulanabilirliği: Türkiye Örneği, Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 10 vd; **Uyan, Özgül**, İş Dünyası'nın Yeni Pusulası: Barter Sistemi, *Bakırköy Yenises Gazetesi*, (29), s. 10.

B. Rus Hukukunda

1. Genel Olarak

Rus hukukunda barter şu şekilde tanımlanmıştır: “*Bir malın fiyat olarak eşit olan başka bir malla değiş tokuşunu sağlayan, alım satımın para ile değil, karşılıklı tedarikin fiyat olarak eşit mallarla sağlanmasıdır*”⁷⁰. Görüldüğü üzere söz konusu tanımda sadece mal mübadelesinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu tanımda hizmetlerin barter suretiyle mübadelesi öngörülmediğinden eksik olduğu kanaatindeyiz. Bu bağlamda diğer tanıma bakacak olursak: “*Barter anlaşması- Rusya Federasyonu’nun (RF) iç ticari hacminde olduğu gibi dış ticaretlete de değiş tokuşunun sağlandığı alım satımdan bağımsız bir şekilde, birçok niteliği bünyesinde barındıran bir anlaşmadır*”⁷¹. Tanımda mal ve hizmet ayırımı yapılmadan dış ticaretteki alım satımdan bağımsız bir şekilde kendine özgü bir sözleşme olarak daha isabetli bir tanım verildiği kanaatindeyiz.

Rusya’da barter tam anlamıyla 1990’lardan itibaren daha aktif olarak görülmeye başlanmıştır. Bunun en temel gerekçesi rekabetçi bir parasal sistemin eksikliği olmuştur. Barter’in yaygınlaşmasının ilk dönemlerinde vergiden kaçınmanın veya işletmelerin varlıkları konusunda dolandırıcılığın bir yolu olarak nitelendirilmesine karşın, uygulamanın zamanla artması ile barter algısı tamamen değişmiştir. Bu da işletmelerin barter’la işlemler yapması durumunda motivasyonlarının ve muhasebe verilerinin sistematik olarak artmasına yol açmıştır. Son zamanlarda ise barter, Rus ekonomisinde yer edinmiş birçok önemli ajans için profesyonel bir iş haline gelmiştir⁷².

⁷⁰ **Белов, Анатолий**, *Международное предпринимательское право: Практическое пособие* (Uluslararası Ticaret Hukuku: Uygulama Rehberi), Yustinform yayınları, Moskova 2001, s. 165.

⁷¹ **Болингер, Виктор**, *Внешнеторговый бартер (правовые аспекты)* (Dış ticari barter (yasal yönleri), Ural 1993, s. 10.

⁷² **Yakovlev, Andrey**, Barter in the Russian Economy: Classifications and Implications (Evidence From Case Study Analyses), *Post Communist Economies*, 12 (3), s. 279 vd.

Bununla birlikte, Türk mevzuatına kıyasla Rus mevzuatında özellikle de Sovyet sisteminin dağılmasından sonra barter ile ilgili birçok yasal düzenlemeler getirilmiştir. Dış ticarete barter işlemleri özel düzenlemeye tabidir. Söz konusu düzenlemeler aşağıdaki şekilde verilmiştir:

- 8 Aralık 2003 tarihli ve 164-FZ sayılı Federal Kanun "*Dış Ticaret Faaliyetlerinin Devlet Düzenlemesi Temelleri Hakkında Kanun*";

- Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi, RF Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı Rusya Devlet Gümrük Komitesi'nin 28.05.1997 tarihli ve 07-26/3226, 10-83/2007 ile 01-23/10035 sayılı Yönetmeliği "*RF'de Dış Ticarete Gerçekleştirilen Barter İşlemlerinin Kontrolü ve Muhasebeleştirilmesi ile İşin Performansının, Hizmetlerin Sunulmasının ve Maddi Formda İfade Edilen Entelektüel Faaliyetlerin Sonuçlarının Öngörülmesine İlişkin Yönetmelik*";

- Rusya Devlet Gümrük Komitesi'nin 11 Nisan 1997 tarihli ve 01-23 / 6678 sayılı Yönetmeliği, RF Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı 9 Nisan 1997 tarihli ve 10-83/1355 sayılı onayı, 2 Nisan 1997 tarihli ve 07-26/768 sayılı Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi Onayı: "*RF Gümrük Sınırında Malların Dolaşımını İçeren Dış Ticarete Barter İşlemlerinin Kontrolü ve Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yönetmelik*".

- "*Döviz Ticareti Kontrolü ile Dış Ticarete Barter İşlemlerinin Yürütülmesi Kontrolünde Gümrük Makamları Tarafından Uygulanmasına Yönelik Metodik Öneriler*" (12 Temmuz 2007 tarihli ve 01-06 / 25927 sayılı Federal Gümrük Servisi Mektubu Ekleri);

- 31 Mayıs 2005 tarihli ve MM 6-03/450 sayılı Federal Vergi Servisi'nin Tavsiye Mektubu. "*Belarus Cumhuriyeti ile Anlaşmanın Bazı Konularda Uygulanmasına İlişkin Mektup*";

- 18 Ağustos 1996 tarihli ve 1209 sayılı RF Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile bireysel barter işlemlerine öngörülen izinlerin verilmesi usulü: "*Dış Ticaret Barter İşlemlerinin Devlet Düzenlemesi Hakkında Karar*" (13 Mart 1997 tarihinde Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlı-

ğı, 4 Mart 1997 tarihli ve 01-23/4663 sayılı Rusya Devlet Gümrük Komitesi, Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi 28 Şubat 1997 tarih ve 07-26/356 sayılı onayları).

- “*Barter İşlemlerinin Pasaportlarının Tescili ve Muhasebeleştirilmesi Usulü*” (Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı, Rusya Devlet Gümrük Komitesi, Rusya Maliye Bakanlığı tarafından onaylanmıştır, 3 Aralık 1996 tarihli ve 10-83/3225, 01-23/21497, 01-14/197 sayılı onayları);”

Türk kanun koyucusuna yol gösterilmesi ve iki ülkenin ilişkilerin geliştirilmesine hukuki açıdan yasal zemin oluşturulması bakımından faydalı olabileceği düşüncesi ile yukarıda yer alan söz konusu düzenlemelerin ilgili bazı hükümleri aşağıda açıklanmıştır.

2. Dış Ticaret Faaliyetlerinin Devlet Düzenlemesinin Temelleri Hakkında Kanun⁷³

Rus mevzuatında başlıca kanunlar arasında yer alan ve dış ticaretin esasını oluşturan “*Dış Ticaret Faaliyetlerinin Devlet Düzenlemesinin Temelleri Hakkında Kanun*”un “*Barter İşlemlerin Devlet Tarafından Kontrolü*” başlığı ile barter söz konusu Kanun’un 10’uncu bölümünde hükme bağlanmıştır. Bu bölüm 43-45’inci maddelerden oluşmaktadır. Maddeler sırasıyla şu şekilde verilmiştir: “*Barter İşlemlerinde Yöntemler*”, “*Barter İşlemlerinin Gerçekleştirilmesinde ve Muhasebeleştirilmesinde Kontrol Usulü*” ve “*Barter İşlemlerinin Gerçekleştirilmesinin Özellikleri*”. Maddelerin her birinin incelenmesinde aşağıdaki sonuçlar çıkmaktadır. Şöyle ki;

- “*Barter İşlemlerinin Devlet Tarafından Kontrolü (m. 43): Dış ticari işlemlerde yasaklar ve sınırlamalar söz konusu olduğunda, bu tedbirler aynı zamanda mal, hizmet ve fikri haklar kapsamında yapılmış olan barter işlemlerini de kapsamaktadır. Rusya Federasyonu Hükümeti*

⁷³ 8 Aralık 2003 tarihli ve 164-FZ sayılı Federal Kanun <http://economy.gov.ru/minec/activity/sections/foreigneconomicactivity/fz164#>, Erişim Tarih: 18 Şubat 2021.

barter işlemlerini işbu Kanun'un 38'inci maddesinin 1'inci paragrafı kapsamında sınırlandırabilir”.

Dolayısıyla bu hükümlerden hareketle, ilk olarak, barter işlemlerinin dış ticari işlemler arasında sayıldığı ve aynı rejime tabi tutulduğu sonucu çıkmaktadır. İkinci olarak ise, barter işlemlerinin mal ve hizmet mübadelesinde kullanılmasının yanı sıra, fikri mülkiyet haklarının da barter işlemlerine konu oluşturabileceği anlaşılmaktadır.

-“Barter İşlemlerinin Gerçekleştirilmesi ve Muhasebeleştirilmesinde Kontrol (m. 44):

1. Dış ticarete barter işlemlerine konu olan mallar, hizmetler ve fikri mülkiyet eserlerinin mübadelesinde eşit değerdeki mal, hizmet, fikri mülkiyet eserlerinin alışverişinde bulunmasının yanı sıra ilgili tarafın kendi değerindeki farkı ödeme yükümlülüğünün getirilmesi şartıyla eşit olmayan malların, hizmetlerin, fikri mülkiyetlerin eserlerin de değişiminin yapılması mümkündür.

2. Barter işlemlerinin gerçekleştirilmesinde ve muhasebeleştirilmesinde denetim Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından sağlanmaktadır. Dış ticarete barter işlemlerinde kısmı olarak parasal ve (veya) diğer ödeme araçlarından yararlanılması durumunda ise, bu işlemlerinin gerçekleştirilmesinde ve muhasebeleştirilmesindeki kontrol Rusya Federasyonu Hükümeti ile Merkez Bankası birlikte ilgili mevzuata uygun şekilde sağlanmaktadır.”

- “Dış Ticaret Barter İşlemlerinin Uygulanmasının Özellikleri (m. 45)

1. Yürürlükten kaldırılmıştır- 06.12.2011 tarih ve 409 sayılı - FZ Federal Kanunu değişikliği.

2. Dış ticaret barter işlemlerine giren ya da bu işlemleri temsilci sıfatıyla yetkilendirilen Rus vatandaşları, bu tür işlemler için kanunen belirlenen şartlar çerçevesinde, Rusya Federasyonu'na eşdeğer malların girişinin sağlanmasını, yabancılar aracılığı ile eşdeğer hizmetlerin verilebilmesini, eşdeğer işlerin yapılmasını, Rus vatandaşlarına bu hakların kullanılmasında, mal ticareti, hizmet verme, iş yapma, fikri mülkiyete

münhasır haklarını devretme veya fikri mülkiyetle ilgili belgelerle kullanma hakkını verme, ayrıca dış ticaret barter ettiği takdirde ödeme fonları alma ve ilgili fonları yetkili bankalara verme, işlemlerde kısmen nakit kullanımını ve (veya) diğer ödeme yöntemlerini içerir sair belgelerin bankacılık işlemlerinde kullanılmalarına imkân tanındığını teyit etmeleri gerekecektir.

Dış ticaret barter işlemlerinin yabancı bir kişinin yükümlülüklerini yerine getirmesi esnasında, bu tür bir dış ticaret takas işleminin Rusya Federasyonu'na ithal etmeyi içermeyen bir şekilde yapılması durumunda, bu mallar, Rusya Federasyonu ülkesi dışındaki bir Rus tarafından alındıktan sonra işbu maddenin 5'inci bölümünde belirtilen şartlarda uygulanmalıdır.

3-4. Yürürlükten kaldırılmıştır-06.12.2011 tarih ve 409 sayılı - FZ Federal Kanunu değişikliği.

5. Dış ticaret barter işlemleri yapılırken, Rusya Federasyonu toprakları dışındaki bu tür işlemlerde Rus kişilerin aldığı malları Rusya Federasyonu'na ithal etmeye gerek kalmadan, ancak aşağıdaki şartlarda Ruslar tarafından gerçekleştirilebilir:

1) Bu bölümün birinci fıkrasında belirtilen malların dış ticaret takas işleminin şartları çerçevesinde öngörülen belgelerle fiilen kabul edildiğinin teyidi;

2) Bu bölümün birinci fıkrasında belirtilen malların fiili alınma tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde, Rus kişilerin, bu malların satışına ilişkin işlem şartları çerçevesinde belirtilen süre içinde satışlarını sağlamalı ve bu satışlarında elde edilen gelirlerin yetkili bankalardaki hesaplarına yatırılmasını sağlamalıdır.

6 - 7. Yürürlükten kaldırılmıştır 06.12.2011 tarih ve 409 sayılı - FZ Federal Kanunu değişikliği.”

3. Rus Dış Ticarete Barter İşlemlerine İlişkin Diğer Mevzuat Hükümleri (Kararnameler, Yönetmelikler, Mektuplar, Tedbirler, Öneriler vs.)

Bu düzenlemenin dışında barter'la ilgili Rus mevzuatında çeşitli kararnameler, yönetmelikler, mektuplar, tedbirler ve öneriler yer almaktadır. Her birinin etraflıca incelenmesi çalışmamızın sınırını aşacağından yukarıda yer alan söz konusu kanunun sadece konuyla ilgili hükümleri açıklanmıştır. Aşağıda ise çalışmanın sınırları da göz önünde bulundurularak Rus yasal düzenlemelere başlıklar ve içeriklerine ilişkin özet bazı bilgilere yer verilmiştir. Genel olarak barter'la ilgili mevzuata bakıldığında ayrı ayrı düzenlemeler olmakla birlikte benzer hükümlerle karşılaşılmaktadır. Tekrardan kaçınmak amacıyla söz konusu düzenlemeleri sadece genel hatlarla hükümlerine yer verilmiştir.

a. Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi, RF Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı Rusya Devlet Gümrük Komitesi'nin 28.05.1997 tarihli ve 07-26/3226, 10-83/2007 ile 01-23/10035 sayılı Yönetmeliği⁷⁴

Söz konusu düzenleme 4 bölüm ve 18 maddeden oluşmakta ve düzenlemede genel hükümler, Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nın, barter işlemlerinin düzenlenmesi alanında düzenleyici faaliyetlerin gerekliliklerinin Ruslar tarafından yerine getirilmesi üzerindeki kontrolü, barter işlemlerinin yürütülmesinde Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi'nin kontrolü ve nihai hükümler yer almaktadır. Genel hükümlerle Rusya'da yapılan barter işlemlerinin 18.08.1996 tarihli ve 1209 sayılı RFCB Kararnamesi ve diğer mevzuat hükümlerinin yerine getirilmesine ilişkin genel kontrolün ilgili makamlar aracılığı ile sağlanacağı belirtilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümde, barter işlemlerine ilişkin dokümanların düzenlenme usulü, Rusya Döviz ve İhracat Kont-

⁷⁴ "RF'de Dış Ticarete Gerçekleştirilen Barter İşlemlerinin Kontrolü ve Muhasebeleştirilmesi ile İşin Performansının, Hizmetlerin Sunulmasının ve Maddi Formda İfade Edilen Entelektüel Faaliyetlerin Sonuçlarının Öngörülmesine İlişkin Yönetmelik". 28 Mayıs 1997 No: 07-26/3226, 10-83/2007, 01-23/10035, <http://base.garant.ru/10300100/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2021

rol Servisi ile RF Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı'nın denetimle ilgili görevlerine ilişkin detaylar bölümlere ayrılarak düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme nihai hükümlerle bitirilmiştir. Buna göre, Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi en az altı ayda bir Rusya Devlet Gümrük Komitesi'ne, RF topraklarında yapılan işlerin, hizmetlerin ve entelektüel faaliyetlerin sonuçlarını barter işlemlerinin durumu ve sonuçları hakkındaki analitik materyalleri sunduğu belirtilmiştir.

b. Rusya Devlet Gümrük Komitesi'nin 11 Nisan 1997 tarihli ve 01-23 / 6678 sayılı yönetmeliği, RF Dış Ekonomik İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı 9 Nisan 1997 tarihli ve 10-83/1355 sayılı Onayı, 2 Nisan 1997 tarihli ve 07-26/768 sayılı Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi Onayı⁷⁵

Bir üstteki düzenlemeye benzer hükümler içeren söz konusu düzenleme 5 bölüm ve 27 maddeden oluşmaktadır. Buna göre düzenlemede sırasıyla genel hükümler, Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nın, barter işlemlerinin düzenlenmesi alanında düzenleyici faaliyetlerin gerekliliklerinin Ruslar tarafından yerine getirilmesi üzerindeki kontrolü, Rusya Federasyonu gümrük makamlarının barter işlemlerinin yürütülmesi üzerindeki kontrolü, barter işlemlerinin yürütülmesinde Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi'nin kontrolü ve nihai hükümler yer almaktadır. Düzenlemenin her bir bölümünde ilgili makamların kontrol mekanizmaları ile ilgili detaylı bilgiler yer almıştır. Nihai hükümlerde ise Rusya Devlet Gümrük Komitesi, Rusya Ekonomik İşbirliği ve Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı ile işbirliği içinde, en az altı ayda bir olmak üzere, RF Hükümeti'ne devletin analitik materyallerini ve RF gümrük sınırındaki malların hareketini içeren barter işlemlerinin uygulanmasına ilişkin izlenme sonuçlarını rapor etmesi gerektiği belirtilmektedir.

⁷⁵ "RF Gümrük Sınırında Malların Dolaşımını İçeren Dış Ticarete Barter İşlemlerinin Kontrolü ve Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yönetmelik" 11 Nisan 1997 No: 01-23/6678, <http://base.garant.ru/11900721/>, Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021.

c. “Döviz Ticareti Kontrolü İle Dış Ticarete Barter İşlemlerinin Yürütülmesi Kontrolünde Gümrük Makamları Tarafından Uygulanmasına Yönelik Metodik Öneriler”⁷⁶

RF gümrük ve döviz mevzuatının gümrük makamları tarafından düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve ayrıca mesleki disiplini güçlendirmek ve yolsuzlukla mücadelede onaylanan kargo gümrük beyannamesi ile transit beyannamesi doldurma prosedürüne ilişkin talimatın getirilmesiyle bağlantılı olarak önleyici tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla RF Gümrük Kanunu'nun 1'inci maddesinin 3'üncü fıkrası ve 26 Haziran 2006 tarih ve 459 sayılı Hükümet Kararı ile onaylanan Federal Gümrük İdaresi Yönetmeliği'nin 5.3.3'üncü ve 5.3.15'inci madde hükümlerine ilişkin Rusya Federasyonu Gümrük Hizmetleri'nin 11 Ağustos 2006 tarihli ve 762 sayılı "*Kargo Gümrük Beyannamesi ve Transit Beyanı Doldurma Prosedürüne İlişkin Talimatın Onayı*"na dayanarak dış ticaret barter işlemlerinin yürütülmesinin kontrolü ve izlenmesi gerekmektedir. Bu gerekçe ile çıkarılan söz konusu düzenlemede genel hükümler, RF gümrük bölgesinden ihraç edilen malların gümrük işlemleri sırasında döviz kontrolünün uygulanması, RF gümrük bölgesine ithal edilen malların gümrük işlemleri sırasında döviz kontrolünün uygulanması, malların gümrük işlemleri sırasında dış ticaret takas işlemlerinin yürütülmesinin kontrolü ve nihai hükümler yer almaktadır. Düzenlemenin sonunda ise gümrük işlemlerine tabi mallar için gerekli belgelerin listesi Ek olarak yer almaktadır⁷⁷.

d. 31 Mayıs 2005 tarihli ve MM 6-03/450 sayılı Federal Vergi Servisi'nin Tavsiye Mektubu- “Belarus Cumhuriyeti ile Anlaşmanın Bazı Konularda Uygulanmasına İlişkin Mektup”⁷⁸

⁷⁶ Bkz. 12 Temmuz 2007 No: 01-06/25927 <http://www.tks.ru/news/law/2007/07/24/0006/print>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

⁷⁷ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39793/add8003b23a73e9d84ec06f9d8ba54fbb57d4abc/, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

⁷⁸ Bkz. 31 Mayıs 2005 No: MM-6-03/450 https://rulaws.ru/acts/Pismo-FNS-RF-ot-31.05.2005-N-MM-6-03_450/, Erişim Tarih: 24 Ocak 2021.

Söz konusu düzenlemede soru cevap şeklinde hükümler yer almaktadır. Toplamda ise 17 adet soru ve cevaplarından oluşmaktadır. Sorular genellikle Federal Vergi Servisi, Rusya Maliye Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Hükümeti ile Belarus Cumhuriyeti Hükümeti arasında Anlaşma hükümlerinin, mal ihracatı ve ithalatı, iş yapma ve 15 Eylül 2004 tarihinde imzalanan ve onaylanan hizmetlerin verilmesi sırasında dolaylı vergilerin toplanması ilkelerine ilişkin hükümlerinin uygulanmasına ilişkin özel konular hakkında görüşleri içermektedir. Dolayısıyla 28 Aralık 2004 tarih ve 181 sayılı “Rusya Federasyonu ve Beyaz Rusya Cumhuriyeti Hükümetleri Arasında Yapılan Mal, Hizmet ve İşlemlerin İhracat ve İthalatından Doğan Dolaylı Vergilerin Toplanma İlkeleri Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasına İlişkin Kanun”un iki devlet arasında vergi makamlarının vergi uygulamalarına ilişkin bilgilendirme ve uygulamaya yönelik temel ilkeler belirlenmiştir. Söz konusu düzenlemede yer alan 1’inci soru ve cevabı örnek olarak verilmiştir.

“Soru 1: Belarus Cumhuriyeti’nden mal ithal ederken vergi matrahının ne zaman ortaya çıkacağını belirlemek için bir işletmenin sabit varlıkları olarak kullanılması amaçlanan mallarda hangi tarih tescil tarihi olarak kabul edilir?”

Cevap: Anlaşmanın ayrılmaz bir parçası olan 1’inci Kısmı uyarınca, malları ithal ederken KDV ödemesi amacıyla, vergi matrahının belirleme anı ithal edilen malların tescil edildiği tarih olarak kabul edilir. İthal edilen malların muhasebeleştirilmesi için kabul tarihi, bu işlemlerin birincil muhasebe belgeleri bazında ilgili muhasebe hesaplarına yansımadır.

Dolayısıyla, daha sonra sabit kıymet olarak muhasebe için muhasebeleştirilecek malların vergi mükellefleri tarafından ithalat durumunda ve Hesap Planına uygun olarak, 31 Ekim 2000 tarih ve 94 sayılı Rusya Maliye Bakanlığı’nın “ Kuruluşların Mali ve Ekonomik Faaliyetlerinin Onaylandığı Kuruluşların Finansal ve Ekonomik Faaliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi İçin Hesap Çizelgesi ve Kullanım Talimatları” 7’inci “Tesisat ekipmanı” ve 8’inci “Cari olmayan yatırımlar” ver-

gi matrahı, söz konusu malların değerinin, sabit varlık olarak görevlendirilme tarihinden bağımsız olarak yukarıdaki hesaplara yansımaları tarihinde belirlenir.”

e. 18 Ağustos 1996 tarihli ve 1209 sayılı RF Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile bireysel barter işlemlerine öngörülen izinlerin verilmesi usulü: "Dış Ticaret Barter İşlemlerinin Devlet Düzenlemesi Hakkında Karar (DTBİDDHK)"⁷⁹.

Söz konusu düzenlemede genel hükümler, izin alınması için gerekli belgeler, dilekçelerin incelenmesi, kararların dilekçe sahibine bildirilmesi 4 ana başlıktan, her başlıkta ise 3-4 madde hükmünden oluşmaktadır. Örneğin 3'üncü maddesinde Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'na dilekçe ile yapılan başvurularda, başvurudan itibaren 21 iş günü içerisinde gerekli izinlerin verilmesi veya verilmemesi konusunda başvuru (dilekçe) sahibine dönüş yapılması gerektiğine ilişkin hükümler yer almaktadır (DTBİDDHK m. 3/1)⁸⁰.

f. Barter İşlemlerinin Pasaportlarının Tescili ve Muhasebeleştirilmesi Usulü⁸¹

Usule ilişkin hükümler içeren söz konusu düzenleme 7 bölümden ve 4 Ek oluşmaktadır. Bölümler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Bölüm 1. "Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı Yetkili Ofisi Bilgileri"

Bölüm 2. "Rus tarafın bilgileri"

Bölüm 3. "Yabancı tarafın bilgileri"

Bölüm 4. "Sözleşmenin detayları ve koşulları"

⁷⁹ 13 Mart 1997 tarihinde Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı, 4 Mart 1997 tarihli ve 01-23/4663 sayılı Rusya Devlet Gümrük Komitesi, Rusya Döviz ve İhracat Kontrol Servisi 28 Şubat 1997 tarihli ve 07-26/356 tarihli onay.

⁸⁰ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. <http://base.garant.ru/10200995/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

⁸¹ Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı, Rusya Devlet Gümrük Komitesi, Rusya Maliye Bakanlığı tarafından 3 Aralık 1996 tarihli ve 10-83/3225, 01-23/21497, 01-14/197 sayılı ile onay.

Bölüm 5. "Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı Kararı"

Bölüm 6. "Yetkili kişilerin imzaları"

Bölüm 7. "Özel Notlar"⁸²

Ek'leri ise sırasıyla verilecek olursak: Ek 1 - Takas işleminin pasaportu; Ek 2 - Takas işleminin pasaportunun çıkarılmasına ilişkin kurallar; Ek 3 - Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nda bir barter işlem pasaportunun tescili için örnek başvuru ve Ek 4 - Takas işlemi pasaportunun elektronik formu.

Bu Usuller, 18 Ağustos 1996 tarih ve 1209 sayılı "Dış Ticaret Barter İşlemlerinin Devlet Düzenlemesi Hakkında" RF Cumhurbaşkanı Kararnamesi ve 31 Ekim 1996 tarih ve 1300 sayılı "Dış Ticaret Barter İşlemlerinin Devletçe Düzenlemesi İçin Önlemler Hakkında" RF Hükümeti Kararı'nın hükümlerine uygun olarak belirlenmiştir. Usuller'de aynı zamanda Rusya Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nca "Barter işleminin pasaportu" (Pasaport) belgesinin düzenlenmesi, yeniden düzenlenmesi ve ibrazı ile Rusya Dış Ekonomik İlişkileri Bakanlığı ile Rusya Devlet Gümrük Komitesi arasında bilgi alışverişi ve dış ticaret takas işlemlerini açıklanması ve kontrolüne ilişkin kuralları içermektedir.

SONUÇ

Ülkemizin jeopolitik konumu gereği uzun yıllardan bu yana süregelen stratejik hesaplar sonucunda ülkelerle ilişkiler belirginleşmektedir. Sınırlarda yaşanan gerginlikler istenmese de ülke ekonomisine ciddi boyutta etkilerini beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu olarak ise Türkiye gibi gelişmekte olan ve dövize bağımlı olan bir ülkenin iç ekonomik dengeleri, ithalat ve ihracat göstergeleri ülke aleyhine olacak şekilde değişmektedir. Zira uzun zaman süregelen sınır-daki gerginlikler dövizdeki çalkantıların artmasını sağlamakta bu durum da ekonomik verilerdeki açığın, dolayısıyla da ekonominin

⁸² Orijinal dildeki metin için bkz. <http://base.garant.ru/737760/#ixzz5re9n7ufG>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021.

çöküşüne sebep olacak kadar ilerleme potansiyeline yol açabilmektedir. Bir tarafta ABD diğer tarafta Rusya'nın olması Türkiye'nin iki askeri güç ve ekonomilerin arasında kalmasından dolayı ülke ekonomisinin kontrolünü gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda ülkemizin bulunduğu stratejik konumu gereği ekonominin ayakta tutulabilmesini teminen alternatif ticaret yollarının arayışı kaçınılmaz olmaktadır. Coğrafi olarak yakın ve stratejik komşumuz olan Rusya ile ise bağlarımızın sağlam hukuki ve ekonomik temellere oturtulması her iki ülke açısından faydalı olacağı kanaatindeyiz. Son yıllarda Rusya ile dostane ilişkilerin yaşanmasını fırsata çevirerek daha da güçlü bağların oluşturulması açısından ortak ekonomik ve hukuki kurumların tespit edilerek geliştirilmesi ikili ilişkiler açısından olumlu adımların atılması anlamında kaçılmaz olacağı kanaatindeyiz. Her iki ülkenin kendine özgü kurumların olduğu varsayıldığında ise ortak bir çalışmanın yürütülebilmesinin zorluğu içinde gerekli araştırmaların yapılması zaman alacaktır. Zira ülkelerin başvurdukları bu hukuki ve ekonomik kurumların hepsinin başarı sağladığı ve buna uygun olarak yürütüldüğü söylenemez. Bu açıdan nicelik değil de nitelik olarak başarı sağlamış olan kurumların ele alınmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz. İşte Rusya'da belli başlı başarı sağlamış, Türkiye'de ise daha tam olarak yer edinemeyen barter sistemi bu kurumlar arasında nitelendirildiğinden çalışmada bu konu seçilmiştir.

Çalışmada uluslararası ticarete önemli yer edinen barter sözleşmelerinin Türk ve Rus hukukundaki durumu mevzuatlar açısından ele alınmıştır. Konu ile ilgili Rus mevzuatında birden çok yasal çalışmaların yer aldığı ve uzun yıllardır devlet tarafından da desteklendiği anlaşılmaktadır. Nakit ödemelerin dışında bir ağ içerisinde mal ve hizmet mübadelesinin öngörüldüğü ve bu yönüyle satıcı ile alıcının (ithalatçı ve ihracatçının) ticari faaliyetlerini kolaylaştıran barter sistemine devlet tarafından desteğin önemi büyüktür. Türk hukukuna bakıldığında, konuyla ilgili neredeyse herhangi bir çalışmanın veya düzenlemenin yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, devlet tarafından desteklenmeyen ve yasal zemini olmayan hukuki bir ortamda

barter sisteminin gelişmesinin zorluğu kaçınılmaz olacaktır. Zira yurt dışında, özellikle Rusya'da barter sisteminin geçmişinden günümüze kadar olan gelişim süreci incelediğinde, mevzuattaki güncellemelerin sürekli yapıldığı ve konuyla ilgili artık belirli aşamaya gelindiği görülmektedir.

Barter sistemiyle ve sözleşmesi ile ilgili Türkiye'de pek fazla akademik çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte barter sözleşmesi incelendiğinde, bünyesinde TBK ve TTK'da yer alan birden çok sözleşmenin unsurlarını taşıdığı görülmektedir. Çalışmada barter sözleşmesine benzerlik arz eden birden çok sözleşme ile çok fazla ayrıntıya girilmeden Türk hukukundaki yeri ve sözleşmenin hukuki niteliği açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, barter sözleşmesi, hukuki nitelik itibarıyla karma kombine sözleşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Barter sözleşmesi ile çalışan sistemi, kural olarak hiçbir dövize veya nakde ihtiyaç duyulmadan mal veya hizmet mübadelesinin koordineli bir şekilde ağ içerisinde sağlayan alım satım sistemi olarak tanımlayabiliriz. Bu özelliğinden kaynaklı olarak Türkiye ve Rusya'nın yanı sıra Orta Asya ve Kafkaslar ile ticari ilişkilerin geliştirilmesi bakımından uluslararası barter sisteminin kurulması, söz konusu ülkelerin tümünün dış ticari hacminin artışına vesile olacağı düşünülmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere Rus mevzuatına bakıldığında, yasal zeminin hayli geliştiği anlaşılmaktadır. Türk kanun koyucusu tarafından benzer çalışmaların yapılması durumunda ülke ihracatçısı ve ithalatçısına da ciddi oranda katkı sağlanacağı kaçınılmaz olacaktır. Bununla birlikte Türk kanun koyucusu tarafından düzenleme yapılabilmesi için öncelikle Maliye Bakanlığı, Dış İlişkiler Bakanlığının yetki-lendireceği birim, Gümrük Bakanlığı ve ihracat İthalat Birliklerinin, TOBB, KOSGEB, TÜRK EXİMBANK gibi birkaç bakanlık ve ilgili kuruluşlar tarafından koordineli bir şekilde bir çatı altında birleşerek ortak bir çalışmanın yürütülmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bundan da önce konuyla ilgili özellikle Rus bilim adamlarının katılımları ile Türkiye'de konferans, panel ve seminerlerle konunun tüm boyutlarının bilimsel olarak ele alınmasının bir başlangıç olarak yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Söz konusu konferans, panel ve seminerler sonucunda yayınlanan görüşler ve bildirimler doğrultusunda oluşturulacak ilgili komisyonların çalışmaları yürütmelidir. Bu komisyonların bulguları sonucunda elde edilecek raporlar Türk kanun koyucusuna “Barter Kanunu” veya benzer yasal düzenleme getirilmesi yönünde belirleyici olabilecektir. Bu doğrultuda, tıpkı ihracat kredi sigortası programlarında 1990’lü yıllarda DAYINLARLI tarafından Türkiye’ye tanıtılan ve Türk Eximbank’ın ülke girişimcisine kazandırdığı sistemle ihracatlar konusunda destekte bulunduğu gibi, barter sözleşmeleri ile de, kamu veya özel sektörün dış ticari faaliyetleri çağdaş yasal zemininde nakde (döviz) ihtiyaç duyulmadan devlet desteği ile sürdürülebilme imkânına bu vesile ile kavuşulmuş olacağı kanaatindeyiz. Konuyla ilgili akademik çalışmaların ivedi olarak başlanması ve günümüzdeki teknolojik alt yapının da nimetlerinden yararlanılarak Türk kanun koyucusunun incelenmesine sunulmak üzere çağdaş bir barter düzenlemesinin taslağının çıkarılması gerektiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- Alptürk, Ercan**, Barter İşlemlerinin Türkiye’de Gelişim Süreci <https://www.xing.com/communities/posts/barter-islemlerinin-tuerkiyede-gelisim-suereci-1003591065>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021.
- Akyol, Şener**, *Borçlar Hukuku (Özel Borç ilişkileri)*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1984.
- Ануфриева, Людмила**, *Международное частное право. Особенная часть (Uluslararası özel hukuk. Özel hükümler)*, Moskova 2002
- Aral, Fahrettin ve Ayrancı, Hasan**, *Borçlar Hukuku – Özel Borç İlişkileri*, 13. Bası, Yetkin yayınları, Ankara 2012.
- Arkan, Sabih**, *Ticari İşletme Hukuku*, 23. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayınları, Ankara 2017.
- Aslan, Yılmaz**, *Ticaret Hukuku Dersleri*, Ekin Yayınları, Bursa 2017.
- Aydın, Gülşah Sinem**, Borçlar Hukukunda Temsil Yetkisinin Kötüye Kullanılması, *TBB Dergisi*, (148), s. 235-290.

- Ayhan, Alanur**, Garanti ve Kefalet Sözleşmesi, *Ankara Barosu Dergileri Hukuk Gündemi Dergisi Hukuk Gündemi Dergisi*, (1), s. 31-40.
- Balkır, Başak**, Mal Değişim Sözleşmesinde Satış Hükümlerinin Uygulanması, *KOSBED*, (28), s. 129-142.
- Белов, Анатолий**, *Международное предпринимательское право: Практическое пособие (Uluslararası Ticaret Hukuku: Uygulama Rehberi)*, Yustinform Yayınları, Moskova 2001.
- Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan**, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 12. Bası, Dora Yayınları, Bursa 2018.
- Biyan, Özgür**, Barter İşlemlerinin Türk Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu, *Vergi Sorunları Dergisi* (253), <http://www.vergi-sorunlari.com.tr/makale/barter-islemlerinin-turk-vergi-hukuku-karsi-sindaki-durumu/2618>, Erişim Tarihi: 24 Şubat 2021.
- Болингер, Виктор**, *Внешнеторговый бартер (правовые аспекты)*, (Dış ticari barter (yasal yönleri)), Ural 1993.
- Bozkurt, Hüseyin**, Finansman Kaynakları ve Barter' https://www.muhasabenet.net/makale_huseyin_bozkurt_finansman%20kaynaklari%20ve%20barter.html, Erişim Tarihi: 13 Mart 2021.
- Bucher, Eugen**, Yanlış Bir Bakiyenin Kabul Edilmesi: İhtilaf Sebepsiz Zenginleşme Hukukuna Göre mi Yoksa Sözleşme Hukukuna Göre mi Çözülür?' İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan), Çev. Vedat Buz, (708), s. 66-89.
- Develioğlu, Hüseyin Murat**, *Kefalet Sözleşmesini Düzenleyen Hükümler Işığında Bağımsız Garanti Sözleşmeleri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009.
- Gümüş, Mustafa Alper**, *Borçlar Hukuku – Özel Hükümler*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- Erkan, Vehbi Umut**, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Veren Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları, *AÜHFD*, 62 (2), s. 441-472.
- Erman, Hasan**, Borçlar Hukukunda Akit Serbestisi ve Genel Olarak Sınırlamaları, *İÜHFM*, 38 (1-4) s. 601-619.
- Feyzioğlu, Feyzi, Necmeddin**, *Borçlar Hukuku, Akdin Muhtelif Nevileri*, 1, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları - Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978.
- Hatemi, Hüseyin ve Gökyayla, Emre**, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.

- Hatemi, Hüseyin, Serozan, Rona ve Arpacı Abdülkadir**, *Borçlar Hukuku; Özel Bölüm*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.
- Катасонов, Валентин**, Международная торговля без денег как альтернатива доллару (Dolara alternatif olarak parasız uluslararası ticaret) (3'üncü bölüm) <http://www.km.ru/economics/2014/05/15/istoriya-sssr/740017-mezhdunarodnaya-tor-govlya-bez-deneg-kak-alternativa-dollar>, Erişim Tarihi: 3 Mart 2021.
- Küçük, Şaban**, 'Katma Değer Vergisinde Takas ve Trampa İşlemi, <http://www.vergi.tc/makaleDetay/SizdenGelenler/KATMA-DEGER-VERGISINDE-TAKAS-VE-TRAMPA-ISLEMI-/5e618240-ee56-4e92-8e7a-900db2969d2a>, Erişim Tarihi: 25 Ocak 2021.
- Kocaman, Arif**, Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu, BATİDER Yayınları, Ankara 1989.
- Koç, Emel**, Takas Büyümüş Barter Olmuş, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2008-1/3.pdf> s. 30-35 Erişim Tarihi 15 Şubat 2021
- Макаров, Валерий ve Клейнер, Георгий**, Бартер в российской экономике: особенности и тенденции переходного периода (Rus ekonomisinde barter: Geçiş döneminin özellikleri ve eğilimleri), <http://www.cemi.rssi.ru/publication/preprint/wp96006t.php>, Erişim Tarihi: 20 Şubat 2021.
- Malitz, Phyllis**, The Business of Barter' (1998) Journal Of Accountancy, <https://www.journalofaccountancy.com/issues/1998/mar/malitz.html>, Erişim Tarihi: 9 Mart 2021.
- Nomer, Haluk**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2012.
- Oğuzman, M. Kemal ve Öz, Turgut**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2012.
- Oktay, Saibe**, İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması, *İHFM*, 55 (1996), s. 263-296.
- Öney, Ayhan**, *İktisadi ve Ticari Deyimler Sözlüğü*, Nadirkitap, Ankara 1976.
- Özeroğlu, Ali İhsan**, Barter'ın Türk Finans Sektöründe Yeri ve Uygulanabilirliği, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 7 (13), s. 115-132.
- Özlük, Betül**, Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 (1), s. 139-166.

- Sürmen, Yusuf ve Kaya, Uğur**, 'Barter Muhasebe İşlemleri', *Vergi Dünyası*, (239), s. 130-139.
- Tandoğan, Haluk**, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- Tanrıver, Süha**, Genel Vekâlet (Temsil) Özel Vekâlet (Temsil) Ayırımı, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan), 2 (1-2), s. 45-50.
- Tekşen, Ömer**, Barter İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesinin Yeni Finansal Tekniklerle Karşılaştırılarak İncelenmesi: Bir Araştırma, SDÜ SBE, Doktora Tezi, Isparta 2006.
- Saka, Nurdan**, Barter Sözleşmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Uyan, Özgül**, İş Dünyası'nın Yeni Pusulası: Barter Sistemi, Bakırköy Yenises Gazetesi, (29).
- Uzun, Fedai**, Barter Sistemi ve Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Uygulanabilirliği: Türkiye Örneği, GÜ SBE, YL Tezi, Ankara 2010.
- Yakovlev, Andrey**, Barter in the Russian Economy: Classifications and Implications, *Post Communist Economies*, 12 (3), s. 279-291.
- Yavuz, Cevdet, Özen, Burak ve Acar, Faruk**, *Türk Borçlar Hukuku- Özel Hükümler*, Beta Yayınları, İstanbul 2007.
- Yayla Ozanemre, Tolunay Hatice**, Borcun Naklinin Borca İlişkin Benzer Etkili Diğer Hukuki Kurumlar Karşısında Teorik Sınırları, *Marmara Üniversitesi HFHAD*, 22 (3), s. 2937-2958.
- Zevkliler, Aydın**, *Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri*, 10. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2008.
- Zevkliler, Aydın ve Gökyayla, Emre**, *Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri*, Ankara 2010.
- <http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-ceki-nedir,MD_3.html> Erişim Tarihi 24 Haziran 2020.
- <<https://www.irta.com/about/achievements/>> Erişim Tarihi 22 Ekim 2020
- <<http://www.turkbarter.com/page/irta>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2020
- <<http://english.turkbarter.com/551.aspx>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2020
- <<http://haberindeks.com/haber-merkezi/haber/turk-barter-international/tuerk-barter-yonetim-kurulu-baskani-msirri-simsekin-doktora-tezi/25282>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2020

- <<https://www.barternewsweekly.com/2016/05/barter-trade-deal-russia-thailand/>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2020
- <http://www.yatirimbarter.com.tr/barter-nedir,YT_5.html> Erişim Tarihi 10 Ağustos 2020
- Федеральный закон "Об основах государственного регулирования внешнеторговой деятельности" N 164-ФЗ от 8 декабря 2003 года, <<http://economy.gov.ru/minrec/activity/sections/foreigneconomicactivity/fz164#>, > Erişim Tarih 18 Eylül 2020
- <<http://base.garant.ru/10300100/>> Erişim Tarihi 18 Ağustos 2020
- <<http://base.garant.ru/11900721/>> Erişim Tarihi 18 Ekim 2020
- <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39793/add8003b23a73e9d84ec06f9d8ba54fbb57d4abc/> Erişim Tarihi 22 Ekim 2020
- <<http://www.tks.ru/news/law/2007/07/24/0006/print>> Erişim Tarihi 22 Ekim 2020
- <https://rulaws.ru/acts/Pismo-FNS-RF-ot-31.05.2005-N-MM-6-03_450/> Erişim Tarih 24 Ekim 2020
- <<http://base.garant.ru/10200995/>> Erişim Tarihi 22 Ekim 2020
- <<http://base.garant.ru/737760/#ixzz5re9n7ufG>> Erişim Tarihi 23 Ekim 2020
- <<http://base.garant.ru/737760/>> Erişim Tarihi 23 Ekim 2020
- "Exchange (goods or services) for other goods or services without using Money" (2020) <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/barter>> Erişim Tarihi 14 Ekim 2020.
- <<https://tr.wikipedia.org/wiki/Broker>> Erişim Tarihi 12 Temmuz 2020.